

Då stod lifsom af Åskan slagen
En hvißfande min Rachels namn.
Det blef så mörkt, min syn försvann,
En afgrundseld i hjertat brann.

Jag glas på glas i ångsten tömde,
Wålböfningar jag tog emot,
Dock blott om dig, Maris, jag brömde,
Och med din hjord wid alpens fot
Jag såg dig än, — der först din röst
Söng smärtan waken i mitt bröst.

Jag måste ut, att andan hämta:
Hwar stjerna war på himlen skymd,
Blott stormens klockor hördes klämta
På alpens topp, i kulan rymd.
Mitt hufvud swindlade, — då stöt
En snö-lavin mig i siät stöt.

Jag wet ej mer; men när jag wäcktes
Ur qwalets tunga sömn, allt ren
Mitt kolsda bröst af glas betäcktes,
Och som friskall hwar åder sten.
Se! hur jag hjertat dölja må
Det genomskinligt är ändå.

Hwärt skall jag fly? För ljusets låga
Jag råds — i mörkret dold, likwål
Min hårda slägt, som gjort min plåga,
Ser ej blott hatet i min själ;
Men och din bild; se, der mitt qwal,
Det grymmaste bland plågors tal!

Du war ju alpens ros? på vinden
Hwärt blomsterdofst försvunnit är.
Jag war ett tråd: den fulna winder
Nu hwarje blad fring rynden bär:
Lyktgubbarna i höstlig natt
Eitt irrbloß i dess krona satt.

Farwål! du är ju till min smärta
En annans brud. Oråt ej, Marie!
Jag lägger handen på mitt hjerta,
Att dölja dina drag deri.
Den inre plågan blir wäl slut
En gång när lyktan flocknar ut!

— Euphorisyme

Några ord i anledning af Terypsie hore,
Wittra och Wetenskapliga försöket af
Otto Tulindberg. Andra Häftet.

(Fortf. och slut fr. N:o 17)

Författaren har förklarad misnöje öfwer Komemens
yttrande, att 1:a Häftet af hans Terypsie hore war
ojemnt till utfrändet, att författaren sjelf behöfwer
bildas sig genom ett methodiskt, filosofiskt Studium,
för att ej blifwa en idelns nebulist, och att hans
språk har för mycket af den Finska dialekten för att
wara ren Swenska.

Den första anmärkningen sberklarar sig Herr
Tulindberg icke förstå, så framt ej dermed skal
menas "en förändring af takt och tonart," företa-
gen äfwen inom ett och samma stycke "ad libitum,"
och den han tror förswaras af "stora mästares"
auctoritet. Men Herr Tulindberg misstär sig
alldeles i det fallet om vår mening. Och obegrip-
ligt är, huru ett sådant misstag warit möjligt. Har
han då aldrig försökt en sommarfärd på landet,
eller äro de Finska landwägarna så absolut olika
de Swenska, som är stingra sig med äfwenturliga
krökningar, mellan sjöar, bergsklippor och besliga
flygga tallskogar, än löpa rakt fram bland ångar
och återgårdar, och der man än måste stråwa upp
åt höga backar, än sörta utifrån i sankt dälder o. s.
w., emedan han icke förstår den derifrån hemtade
bilden af ojemhet? Eller står han ännu på den
bildningsgrad, att han icke inser huru skälighet man
lämpar denna jennförelse till all slags s. b. n Poessi,
der inbillningskraften än jagas upp på den swins-
kande höjden af sammanfogade granna fraser, än
obarmhertigt slungas ned i ej blott den prosaiska
tankens, utan äfwen uttryckets steta dy?

I anledning af den andra erinran, tillstår förf-
fattaren "att något frångt methodiskt, filosofiskt
werk ännu aldrig kommit i hans händer" (det är,
i förtroende sagt, ganska illa) "emedan han aldrig
älskat det methodiska" (detta är ännu värre) och att
han "aldrig kunnat föreställa sig, att detta nödwän-
digt erfordras för att blifwa en begriplig skönlit." —
men denna föreställning tro wi, att han och alla
andra, hwilka som författare något wilja gälla,
måste söka att författa sig. Utom det att ingen
ting annat rätt kan uppfattas, än hwad som för-
fås, så är omdöiligen någon ting skönt, som ej
till idén är sannt; men det sanna kan åter icke

attraperas, utan förmåga att reda sina tankar; att afväga idéerna mot hvarandra, upplösa dem i begrepp och pröfva bildernas behörighet till ett adekvat uttryck. Denna förmåga åter förvärfvas icke utan methodiskt studium; och att något, som författare, som Poet uträtta, utan filosofiskt, åtminstone logiskt disciplin, är lika litet görligt, som att, i egenkap af Målare åstadkomma något dugligt, utan att känna proportionerna eller såsom Musicus, utan Generalbasen. Med all respect för Herr Lutindbergs försäkran, att han förstått alla Poeter han läst, hafva vi dock all anledning att misstänka möjligheten att rätt förstå t. ex. en Homer, en Shakespear m. fl. utan att dertill vara methodiskt förberedd, nemligen förstå så, att man af deras studium kan draga behörigt gagn för egen composition. Man åberope sig icke på känslan! Den är till sitt väsende dunkel, och desto rörligare, ju listigare hon är. Hon ger visserligen den sällaste försäkran om intryckets intensitet, men kan ingenting säga om dess kvalitet; och likväl är detta, genom reflexionen endast förnimbart, det, första och viktigaste för bildningen till själsproduction. Stannande nemligen vid blotta intrycket tror man, att detta kommer omedelbart från själsva ordet, frasen, bilden, som dock endast är det yttre omhöllet för den allena lif och betydelse gifvande idén. Med denna falska förutsättning samlar man sig nu allestädes ifrån i minnet en stor skatt af dessa — såsom ur sitt sammanhang rökta — kärnlösa bilder, använder dem, som det faller sig, i rikligt mått, men, märkande att den åsyftade effecten likväl uteblir, (emedan om skal aldrig så många gånger läggas till skal, förvandlas de i ewighet icke till kärna) packar man friskt på med allt flere och flere bilder, till dess att ändtligen konstnäraren själf swindlar för uttryckets idélösa djup och framställningens öfverdrift. Men lika så litet blir det rhytmiska eller rimade hopsyndandet af dylika prälande, concava bilder någon till Poem, som ansländet af de skänste toner och konstligaste löpningar på ett Claver, blir Musik, om de ej upplifvas af sönhetens sanningsanda. Men den frammanas endast af de trollkarlar, som förstå besvärjelsesformlerna och weta att brufa dem.

Wid den tredje af våra anmärkningar, höjer Herr Lutindberg, i sin förklaring, märkligen to-

nen och försmår ej en gång försöklet att medelst en rätt platt och rätt misslyckad "filbunkstiknelse" göra den dugtigt "ingsårsbitter", i det han vill insinuera, att "Swenskt tadel, Swenskt kritik" sättes wid allt Finiskt "blott för det att det är Finiskt." Visserligen skulle man endast kunna använda ett högst oangenämt och oskäddadt ord, om man wille gifwa detta försök till förswar af egen sak, sitt rätta och egentliga namn. Det behöfwes dock icke, då Historien, som för all tid bewittnar, huru Finland af Sverige blifwit bemödt, i detta fall är vår Advocat. Då wi omtjigen någonsin kunna uppöfva att innerligen älska det folk, som varit med oss i flera århundraden sammanbundet och med hwilket wi wälwilligt delat vår bildning, vår ära, våra farhågor och vårt bekymmer, kunna wi, sedan denna lyckliga förening nu är bruten, icke annat än med glädje se, huru dessa våra forna förbunds bröder, på egen hand, gå sin intellectuella fulländning till mötes. Med sågnad se wi hwarje försök som dertill göres, och wilja gerna hoppas, att Äfwen den, som nu wisar sig blott såsom nyssknuten fart, skall mogna till ädel frukt. Men just derföre åtläger oss wården om det tyrbaraske wi ega, näst wår själständighet, nemligen denna själständighets uttryck: wårt Språk, att se till det den ej för detta språk må bli ett sött gift, förderfwande dess bestämde, rena anda. Och att förebygga detta, måste wi noga erinra hwarje försök framträdande Finiskt författare, hos hwilken wi råda anslag att, medelst grundlig och baronisk utbildning, på tiden förwärfwa rätt att verka så som förbild, att, så länge han strifwer ungefärligen samma språk som wi, skrifa ren Swenska. Dock Hr Lutindberg huslar att "en gång så weta, hwad det är i de fluska författarnes språk, som wi Swenskar lägga dem till last. Nå wäl! jag bygnar härmed som det för mig liggande 2:0 häftet af Terpsichore, och läter på, än här, och än der, ord och fraser, sådana som t. ex. "rent och in'ligt;" "naturens flammande stäpeld." (männe här menas det gammalswenska skap?) "Jag skulle måla dö;" "Då Rosaborg herrskas af smärtan;" "höbvärdligen;" "Gylliga höjden;" m. fl. Dessa och dylika rasesätt äro — det måste hwarje swensk läsare nedgifwa — alldeles förkastliga sennistemer, eller åtminstone, högst wansällande sinner på swenska fristspråkets ansete.

Swad annars de stycken, som i detta Häfte innehållas, angår, gäller om dem ungefär samma anmärkning, som såldes öfver det förra. Intet enda bland dessa stycken tillfredsställer under läsningen eller kan kallas godt, och intet är allt igenom, från början och till slutet, rent af dåligt. Underfundom flyttar en klar snillesblirt fram mellan de tjocka dåna dunstyckarne af tropor, omskrifningar och epitetter, och öfverallt råder sig ett ådelt bemöjande att ej blott "skrifwa efter stentrianten," utan att uppnå något högre och innerligare. Men författaren framstår härifrån som omogen, i högsta grad ofjellständig med lånade fraser och lånad entusiasm. Och sådan är den verkliga äfwen i det stycke, som författaren säger vara frukten af hans innerligaste känsla, eller den så kallade Phantasiën i mörka natten till en Pipa: alster af det slags genie, om hwilket Lessing i lifetiden uttrade: den som faller mig ett genie i den meningen, ger jag en örsil, så att han skall tro att han fick två. —

H. J.
Sat Sapienti.

(Inländt.)

Om Filéniska arfstwisten.

Filéniska arfstwisten hotar att blifwa lång, om icke öfverrätterne försara annorlunda än Justitiæ Collegium. Snart torde man upphöra att känna harm och i stället få känningar af åckel wid de ewigt förnyade, ömkliga och idliga försöken att upprätthålla, icke sin rätt, utan sin rättegång. Käranden säger: att N. war F. S. mor. Swaranden säger då: bewisa! men, af serfild artighet, gör han ännu mer, än hwad han behöfde: han sjelf bewisar, att N. war en annans hustru, en annans mor wid F. S. föregifna födelse. Då diktar käranden något annat, t. er. att N. födde F. såsom den föregifne fadrens fästegvinna, att N. icke war N., utan B. — och så vidare i all ewighet. Men hur, är då detta för swenska lagskipningen wanbedrande gäfel möjligt? Hur kan någon understå sig, att så öfversynt och öfbräckt, gäcka domstolar och enskilda? Hur vågar man låra och stråfwa att bringa sin bewisning till ingen högre punkt, än blott den, att det är möjligt, att man har rätt? Hvem får man tillskrifwa att hafwa öppnat wägen för detta ömkliga gäckeri? Swaranden har mistagit sig på sin

wederpart och trott sig afwäpna honom genom ett öfverfödd i swaromålet; men han har kanske sjelf gjort sig en tjänst, öppnat ett fryphäl åt öfverföddheten.

Den som egentligen öppnat detta fryphäl, är dock underdomstolen. Öfver den af swaranden, utan nödwändighet, åstadkomna bewisning ger man sig att resonera — och wips har käranden ett hål att frypa uti, hwilket icke sunnits, om domstolen endast sagt: "käranden har icke gittat leda i bewisning sina föregifwanden, och således kan ej afscende göras å hans kärömål." Resonneras borde wäl egentligen om kärandens bewisning, ej om swarandens. Efter annorlunda, så tager sig den förre anledning att i ewighet recensera den sednarens bewisning, (hwilket wäl måste wara ett hors d'oeuvre.) i stället att framdraga egna.

Å en annan sida måste man förundra sig öfwer domstolens artighet och tålmod att resonera om Hr Wulffs & C. S. wittnesmål. Tror man nå allwar, att saken fått ett annat utseende, i fall hundrade wittnen sunnits, utom Wulff, hwilka intog det samma som han? i fall händelsen påstod tio dagar, i stället för tio år tillbaka? Tror man ens, att det betydde något, om Jonas Filén tillträdde inför Justitiæ Collegium och sagt desamma som Wulff nu wittnar honom hafwa sagt? Tror man verkligen, att detta skulle hafwa bewisat något mot officiella betyg, eller mot wittnen, som på sin ed tagit, icke hwad Filén sagdt, utan hwad han varit? Tror man, att rättegången är begynd icke utan skäl; så måste man dock äfwen tro, att den war slutad utan bewis — N. å dens sida, som ensam behöfde bewisa. Swad wederparten till öfverfödd bewisade, tages af domstolen i pröfning; och man kan då knappast förebrå käranden, att han följer exemplet. Man insät sig att resonera om wittnesmål, som, om de öf utgjort fullt bewis, dock ingen ting bewisa i saken; hwem undrar då på käranden, att han med glädje omfattar till stället att begära uppkof, för att anskaffa flera dylika bewis, hwilka, om de i parti erhållas, likwäl aldrig kunna verka på saken.

S t o c k h o l m,
Elméns & Granbergs Tryckeri.

R O M E T E N.

N:o 24.

Lördagen den 24 Mars 1827.

Om den föregifna wigten att bibehålla de högre Embetsmännen wid deras anseende.

Fiat Justitia, et pareat mundus.

På de sednare tider har man, tid efter annan, hört den satsen yrkas, att Regeringen måste — så som det i talesättet heter — synnerligen taga hvarje högre administrativ Auctoritetens försvär, på det att dess anseende in för allmänheten icke må comprometteras, så att, — om man, för exempelens skull, får och kan antaga det som tänkbart — i fall ett Justitiæ Råd hade, i privattransaktion, beslutit öfver och bortskänkt annars mans rätt, utan att dertill vara befullmäktigad och ombuden; eller i fall en Biskop själf hade neblåtit sig till att, af Nepotism eller andra motiver, inblandas sig och intrigera wid walen af Prestler till hans jurisdiktion underlydande Pastorater; eller en Öfwerste, med användande af inquisitoriska medel och hotelser, till hwilka hans myndighet gifwa honom anledning, tvingade en subaltern, som handlat rätt, men emot Öfwerstens wilja och infall, att taga afled; eller en Landshöfding tillåtit sig alla möjlige snedsprång öfver gränserna för hans åtgärder, eller mera dylikt, så skulle de, derföre anlagade, antingen bibehållas oförkränkte emot åklagaren, eller, om dennes bewis wore alltför högt talande, denne förhjelpas blott så till wida till sin rätt, som det kunde ske, utan att Auctoriteterna komma att träffas af det straff Laggen bestämmer för deras handlande, uppenbart emot gifwen lag.

Man har grundat detta yrkande på det resonementet, att alla så beskaffade auctoriteter äro tillfatta, för att hålla samteliga underlydande wid ordning och till iagttagande af deras skyldigheter; detta kunna de icke fullgöra, om de icke bibehållas oförkränkte wid sitt anseende, såsom ofelbara, och detta kan åter icke ske, om desse underlydande kunde så draga deras förmån till ansvar och sålunda uppmuntras, att förä klagan öfver deras åtgärder. Att hindra detta, måste alltså antingen den klagande så orätt, eller åtminstone de öfverlagade åtgärderne på ett så modifieradt sätt ogillas, att Auctoriteterna dock icke så anseende af att i grunden hafwa handlat emot lag och rättwisa.

Wi måga tro, att dessa slutsatser äro alldeles ogiltiga och på falska premisser och förutsättningar byggda. Att ej tala om, att i fall de hade någon bindande kraft, skulle de gälla, icke blott för de högre myndigheterna, utan äfwen hela raden utfrö ända till de lägsta, så att t. ex. Corporalens, Fjerdingsmannens och Kyrkowaktarens anseende af ofelbarhet, de måtte företaga sig hwad som helst, måste hållas i lika oförkränkt helgd som Öfwerstens, Landshöfdingens och Biskopens. Wigtigheten för de förra att frodigt utöfwa deras embeten beror lika mycket på förutsättningen af att de alltid handla rätt, som för de sednare.

Att hvarje embete, så lågre som högre, till sin idé, *) bör anses ofelbart, det är af högsta

*) Wi säga till sin idé, icke efter hwad som finnes i werkligheten. Lagen och rättwisan få ej tillåta några fel-

wigt och innerligen sammanhängande med statsinrättningens mening. Men ombytligt är det, att få någon allmänhet till den öfvertygelsen, att de personer, som beklåda embetena, äro ofelbara, då det att vara utfatt för jemna felfteg och mistag, just utgör begreppet om menniska. Till förening af dessa båda åsigter gifwes intet annat medel, än att sträng hand hålles deröfver, att hvarje person, som innehar ett embete, bibehåller detta embetes wårdlighet, dermed att alla pligter noggrannt fullgöras, samt att det icke ses genom fingrarna med dem, som äro försumlige, eller af egennytta, gunst, hat eller andra motiver bryta mot dessa pligter. Den gudomliga Religion wi alla bekänna, lärer att af hwar och en som blifwit fatt öfwer mycket, skall sträng räfskap fordras, huru han det förwaltet, och skall denna öfvertygelse motfågas genom statens åtgärd, genom alla offentliga åtgärder? Att alla, så lydande som befällande, så lågre som högare, må wara lika inför lagen, gifwen att flydda allas rätt och straffa alla misgärningar, är just den trygghet man wäntar, att samhällsinrättningen skall gifwa och den wälgärning, som man hoppas att isynnerhet de constitutionelle staterna skola bereda. Men icke kunna dessa winnas, om bibehållandet af wisa Auctoriteters anseende betraktas af mera wigt än bibehållandet af lagens anseende och embetsmannas individuens ofbränklighet hålles i större helgd än embetets ändamålsenliga utöfwande. Man säge hwad man will, så blir sanningen ewigt bestående af den mening det gamla latinska ordspråket uttalar, som bjuder, att låta rättwisan ha sin gång, äfwen om werlden derigenom skulle förstörras. Då nu att göra hwarje sin medlem fullkomligt tryggad, är ett ändamål för hwarje stat, och ingen kan wara trygg utan den fulla tillförliggheten att, i intet fall blifwa godtyckligt och nyckfullt behandlad, utan efter lagens föreskrifter, så är det onöfligen nödwändigt, att rättwisa måste, i strängaste grad, ske alla, enligt den lag som är gifwen; äfwen om derwid någon embetsman, han må wara så låg eller så högt uppsatt som helst, skulle straffas, hans beslut och åtgärder ogillas, eller han, i och för dem, dragas till en laga undersökning,

—
 seg och afwikelser; de fordra ofelbarhet; i annat fall
 wore sanning icke mer sanning och rätt icke mer rätt.

som blottade, att han förgåtit hwad han är skoldig sig sjelf, sitt erhållna förtroende och sin embetswärdighet. Ingen enskild menniskas anseende är nemligen wigtigare eller af större helighet än rättwisan.

—
 Några prof på arten och beskaffenheten af Consistorialstyrelse.

I

A Jove principium!

—
 Till stiftande af en större Skola i Enköping, hos de Konung Carl IX., i allo så nitiskt om hwad till Kunstapens utbredande bland hans undersåter leda kunde, anslagit 60 T:er Kronotonde. Denna donation stadfästades icke allenast af hans närmaste efterträdare, utan förklarades äfwen så till wida, att ärliga räntan, belöfande sig till 76 R:dr W af Hagby Kronohemman, bestämdes att för skolhusets underhåll och reparotien blifwa använd. Med anledning häraf kom Enköpings stads-skola, wid hwilken undervisningen af twenne lärare: en Rector och en Collega, beskriddes, i full gång, och till betygande af sin tillfredsställelse deröfver, som manstbto den lilla stadens innerwånare, tid efter annan, något penningar till samlande af en Casa, för inköp af skolböcker, kartor o. s. w. Denna casa utgjorde år 1808 omkring 600 R:dr W.

Nämnde år, den 22 April, utfärdades Kongl. M:ts nådiga skrifwelse, i hwilken Kongl. M:ts nådigst gillar Erkebiskopens, af då warande Cancellers Gillet understödda och tillstyrkta förslag, att den i Upsala warande Cathedralskolan måtte till Enköping förläggas, med derwarande stads-skola sammansmältas och således den just då ledige Rectorstolen wid Enköpings stads-skola till Cathedralskolans utwidgande blifwa använd. Dock, som wid verkställigheten af denna flyttning, flere, så i Upsala, som Enköping, sig företeende omständigheter fordrade en närmare utredning, hwadan Cancellersgillet häröfver ingenting bestämt kunnat yttra, förordnade Kongl. M:ts, att allt detta borde så ankomma på Erkebiskopens och Upsala Domus Capitals beförjande och med vederbörande, så ä ena som å andra stället, träffade öfwerenskommelser, hwarom likwäl underdånig anmälan hos Kongl. M:ts borde ske.

Ommedelbarligen derefter widtog Dom-Capitlet tillfättandet af en så kallad Skola, Adjunctwid Upsala Cathedralskola, till hvars aflöning de för Rectorsbeställningen i Enköpings anslagne 60 Lr Kronionde begagnades, och hvilka såmedelst, från sin första bestämmeelse, till Upsala indrogos. Dock underlåtit man wiserligen icke att uppgöra ett slags project och några förfrågningar, för att i Enköpings finna tjenlig local till uppbyggandet derstädes af ett Cathedral-skolæhus; men då dessa temligen lant widtagna åtgärder icke genast fröntes med framgång, lemnades hela förslaget derhän, likwäl utan att då återgifwa de 60 Lr Kronionde, hvilka ännu i dag, fortsara att för Cathedralskolan i Upsala blifwa disponerade. Smellertid måste Enköpings innewånare, i stället för att, som man förespeglat dem, få sin stads-skola utwidgad, åtnöja sig med att se den, sammankrympt till en Pædagogic, med blott en lärare, i högsta grad torftigt aflönd med Hagby hemmanskränta, under det skolhusets reparation och underhåll med den, af stadens Borgerskap, samtade skolcosta skulle besribas.

På tidens längd sunno Enköpings innewånare sig dock icke wid, att med detta försarande wara tillfreds. De ingingo alltså till Kongl. M:t med en underdånig anmälan om, huru saken förhöll sig; huru den af flere framfarne Konungar försäkrade frontionde blifwit dem fräntagen; huru Hagby hemmanskränta för ett helt annat, än dess primitiva ändamål, staden till föga fromma, nu begagnades; huru räknan af deras också i annan affigt samtade skolcosta war till skolhusets underhåll alldeles otillräcklig och, med anledning häraf, anhöllo de aldrunderdånigast, att, om icke en Cathedralskola, hwarom man gifwit dem hopp, kunde bland dem upprättas, de åtminstone måtte återfå hwad dem tillhörde och deras stads-skola blifwa återbragt i sitt gamla stid.

Detta Memorial remitterades till Upsala Dom-Capitels utlåtande, och den 11 Dec. 1816 inkom denna Auctoritet med sin underdåniga förklaring, i hvilken, med widbliflig och spetfig wältalighet, omförmåles, huruledes den för Gymnastis och skolhusens underhållande i Erkslistet funderade easa, warit, af åtskillig anledning, nödsakad att betydliga skuldsätta sig; derföre har uppörandet af ett Cathedral-skolhus icke kunnat företagas. Och tror Dom-Capitlet, att åtgärden dermed wäl till widå-

re kan hafwa anstånd, dels derföre, att Cathedral-skolhuset i Upsala är wälbehållet, dels derföre att, efter ditdragandet af de 60 till Rectors aflöning i Enköpings anslagne Lr Kronionde, — dem Dom-Capitlet förklarar Upsala Skola nu ega såsom "laga fång" — Ibneregteringen, wid sistnämnde Skola wunnit all den förbättring, som Dom-Capitlet önskat, och slutligen derföre, att Dom-Capitlet tror att Enköpings Borgarebarn, egentligen böra ega sig åt deras faders, mera jordbrukets afseende, yrken, till hvilken ingen högre och allsidig lärdom tarfwas, den, om också en Cathedralskola der skulle bli anlagd, Enköpings innewånare i alla fall icke på egen grund och botten kunna hemta, då det icke är att hoppas, att tillika Universitet, Handels-Institut och Krigs-Academi bredewid hwarandra, inom Enköpings Luldbommar komma att inrättas.

Efter afgifwandet af denna förklaring, blef målet alldeles lemnat åt glömskan, till dess år 1823 Enköpings Borgerskap åter inkom med en underdånig påminnelse, om att erhålla nådigt slut i saken. Denna skrifwelse remitterades åter till Upsala Dom-Capitels förklaring. Det utlåtande, som i anledning häraf den 9 Juni 1824, i underdånighet till Kongl. M:t ingafs, återopar till alla delar förklaringen af den 11 Dec. 1816 som, emedan den uttryckte de tankar Dom-Capitlet ähwen nu, såsom sullömligen sina egna, wille widånnas, i underdånighet bifogades. Endast Theol. Profesorn Dr Lundblad lærer hafwa yttrat en, från detta grundliga betänkande, afwiskande enskild mening.

Huruwida och på hwad sätt målet sedermera af Kongl. M:t blifwit afgjort, är oss obekant. I alla fall ändras icke vår rättighet att öfwer de allmänna grunderna för Upsala Dom-Capitels försarande yttra våra oss enskildt tillhörande åsigter, då detta försarande, lika såwäl som mycket annat, kan blifwa "ämne för menstlig kunskap."

Alla de af wåra läsare, som uppmunt wid studium af Schroecks Sammandrag af Werlds-Historien, torde erinra sig de slag af känslor nämnde författare welat wälka i anledning af Påwen Gregorius VII's sätt att tillägna påwliga stolen Grefwinnan Mathildas egendom. Men är ej i sjelfwa werket — eller förekommer det blott oss så — detta Upsala Dom-Capitels sätt att tillägna Upsala Cathedralskola den Enköpings Skola förwin-

nade kronotonde, en ungefärlig miniatyr-härma-
ning af detta stora gregorianska tilltag? — Enköpings
Magistrat och wällof. Borgerfkap hade aldrig wänt
si äga derom, hade aldrig ens tänkt derpå, förr
än sifkets högsta styresman trädde fram och ut-
målade denna sammansmältning, af twenne ferskilda
flåders skolor till en enda, så fördelaktig, så i alla afseend-
den vigtig. I stöd af denna framställning tillstyrkte
Cancellers-Gillet de båda Skolornas förening till local,
verkningskrets och inkomster, liksom Årwen, i stöd
af samma framställning, Regeringen gillade förslas-
get och, med afseende på detsamma, tillät, att den
just då ledigwarande Rectorstolnen wid Enköpings
stads-skola, måtte så sammanslås med de bestämde
inkomsterna för Cathedral-skolan, som dock N.B.
horde derefter wara förslagd, läse i Upsala, utan i
Enköping, fastän Kongl. Mj:t nådigst förbehöll
sig, att de öfriga arrangementerna för oswannämns-
da Cathedral skolas flyttning från den förra till
den sednare staden, horde ytterligare underkastas
Kongl. Mj:t's höga beslut, innan de singo wids-
tagas.

(Forts. e. a. g.)

A k u s t i k.
(Insändt.)
Skogen.

Länge lyfnat har mitt trötta bra
Uppå Borens wilda kämpesång.
Ät, hwad annan ton jag nu får höra!
Wadnar wärens slämma än en gång?
Jo, mitt glada hjerta återkänner
Melodien, som strömmar mot mig ner.
I på nytt mig helsen, barnsdomswänner!
Från den skog jag åter löfswad ser.

Stum, som grafwen, plundrad, mörk och döde
Stod naturen i dödens svepningskrud.
Alla fordna fröjder woro döde.
Från des läppar hördes intet ljud.
Vlek och swag sken solens frusna strimma.
Gräset uti drifswan hundet war.
Ingen wäg emot den kusst sågs simma,
Hwilken fordom hwita fippor bar.

Hög en blick af kärlek och af lusta
Smdg från himlen till det minsta strå.
Strart sepbliren började att pusta.
Grön blef skogen, wattenets bölja blå.
Fogeln wakenade utur sin dwala.
Blomman södde fram sin rosentknopp.

Siffa, lärka, turturdufwa, swala,
Glada stämde sina toner opp.

Sköna boning för de hulda gäster!
Gröna skog, uti ditt famntag slut
Lmt och ljust, wid dina bögtids-fester,
Mina dagars flygtande minut!
Låt mitt bra wäktas med Aurora
För att lyfna på din symphoni!
Harmonia, Aphrodite, Flora
Skola mina Guldgudinnor bli.

När som qwällens rosenqwast bestänker
Med sin silwerdagg din tyssa dal,
Åstonsjernan genom löfswen blänker,
Låt mig fröjdas af din nåktergal!
Då när mina trötta nerver donna
I ett ljust och himmelskt känslöbad,
Låt mig, stråkt på wärens blomster, somna
Under suset utaf dina blad.

Anmärkning.

Wid undersökning i Kongl. Polis-Kammaren, i
anledning af en Hustrus föröfwade mord på sitt
eget barn, har det blifwit upplyst, att hon, som
alltid skall hafwa wisat sig synnerlig Gudfruktig,
företagit denna ryeliga gerning, af omsorg att
lunda bereda sitt barns ewiga salighet. Med
ledning deraf hemskälles, om, då hon således bl-
wit misgledt till sitt ryeliga brott, genom förwä-
rade, falska och missförstådda religiösa begrepp, de
icke wore skäligt att noga eftersörja huru och hwar-
igenom hon fått sin religiösa bildning, hwilka an-
daktshöcker hon till sin enskilda uppbyggelse be-
gagnat o. s. w. Detta skulle naturligtwis icke blott
wara wigtigt i psykologiskt hänseende, emedan man
derigenom kunde komma till att inse den irriga
tankegång, som fört henne fram till en gerning,
hwilken man wanligen annars wäntar sig blott af
den, som förlorat Gud både ur tanke och
hjerta; utan Årwen i juridiskt, såsom en anwäs-
ning på hennes riktiga och billiga behandling. Det
gifwes verkligen i vår litteratur wisa äldre ascet-
tiska skrifter, hwilka, ehuru wämenande till sin
affigt och oskyldiga i sin innersta mening, dock,
genom sitt framställningsätt och det föråldrade språk-
fet, endast blifwa halfförstådda af den folketas,
som af dem betjenar sig, och som derföre lätteligen,
genom dwilka böcker, erhåller de mest crassa och felf-
wa åsigter. Årwen sådana böcker — af hwilka
Floréns Ebmildsa Nätter wist icke är den
enda — torde det wara gagneligt att lära känna.

Stockholm,
Alméns & Granbergs Tryckerie.

R o m e t e n.

N:o 25.

Onsdagen den 28 Mars 1827.

Spelstycken i kyrkan.

U
hret från tornet med jertunga ropar:
Klockan är tolf. Ur fångelsens sal
Dypp stiga hwitklädda walmaders hopar,
Gwirflande snubdrifwor lika i dal.
Månen förskräckt flyr i molnen tillbaka,
Skriande Uswarne wingarne skaka,
Flyga kring tornet i dånande rund.

Wadd förbl kyrkporten wandraren smyger,
Lätt följder wådrande hunden hans spår.
Fugtiga daggen i lustrymden flyger.
Hemstt uppå kyrkdörren det klappar och står,
Entonigt swarar från högghwålfda dömen
Hålligt ett echo: O kommen! o kommen!
Strart springa dunbrande portarne opp.

In genom bypnade jerndörren låga
Blodlösa spöken i rystliga skratt.
Utur hwar kroña en flämtande låga
Stiger, likt norrskan i stjernbestredd natt.
Orgeln i stålswande dallringar tjuter;
Qwidande dödsqwal i rymderna gjuter;
Hwalswena sucka så tungt wid hwar ton.

Då för altar't
Stiger Döden,
Lalar: "o menska!
Du war af stoft,
Då till stoft blef du åter.
Gristens försegling
Fåskängt brytes.

Adjad du är
Wid stoftets länk."

Då nu en rystlig andejämmer månger
Sitt wilða skri med orgeln hemsta tjust.
Ifrån de kala hufwudskåtar trånger
En iskall swett i stora droppar ut.

Då förtwiflan
Med asgrundssämna
Ropar: "o dödd!
Dig allena
Tillbör seger.
Ära och pris:
Ty af stoft
Woro wi alle,
Då till stoft äro wi blesne."
Då de blodlöse
Derwid swara:
"Eke din wilja!
Amen! Amen!"

Nu wid döpsunten
Döden sig ställer,
Såsom faddrar
De fyra Åsdrarne,
Då sitt stoft
På de kala
Rysande hjesfor
Hemstt han skakar
I den treeniga
Magtens namn:
Mattens, Syndens och Dödens.

Då namn nu de döpte
Undfå och kallas:
Långtan utan uppfyllelse,
Tro utan visshet,
Kärlek utan föremål,
Hopp utan fullbordan,
Lif utan bestämmelse,
Död utan återväckelse.

Blistra förtwiflan
Fram nu träder
Då råder de stenar
Hon i den dödliga
Sorgens öken
Samlat tillhoppa.
"Detta är mitt brödd,"
Så hon talar,
Så ofta jag det åten,
Åten det till min äminnelse.

Sammalunda fattar hon
Brännande kalken,
Som är bräddad
Med misströstans tårar
Då vredens vin,
"Detta är mitt blod,
Så ofta jag det dricken,
Dricken det till min äminnelse."

Nu blodlösa spökena klinga med gamman
En skål för sin berre i tjutande skrål,
Då hvalfvenas skålfva, när rykligt tillsammans
De blodlöse klinga den fraggande skål.

Men se, i desamma, ett sfer mera herrligt
In solen sig breder från altarets rand,
I dödsherrens anlete starkt och förfärligt
Det ljungar sin flamma med tårande brand.
Till prande stoftdam hans benrangel bytes
Höns glaswen med blodiga rosorne brytes
I klingande spillror rundt templet omkring.

Likt tånet, som undan för sol-ljusets tågar,
Så twiflet försvftar och döer wid den glans,
Som klart från den förståstes anlete lågar?
Då öfwer hans tårnkrona flötar sin frans,
En himmelsk musik ifrån orgelen klingar
Då duswan flår ut sina snöhvita wingar,
I gyllene lågan af Frälsarens sten.

Då från den förståstes
Rosaneläppar
Ljuder en stämma:
Tron honom ej,
Edgnaren, af begynnelsen,
Gudasmådaren.
Wäl af stoft
Worden jag komne
Då åter till stoft
Ären jag blesne.

Men som jordade kornet
Wid wår solens wärma
Skjuter ånyo
Dyp ur sin graf, —
Så och jag
Ären en sädd
För kommande tider.
Gristerna äro
Herrans återland:
Wäl, som der såddes,
I sinom tid
Skall uppstå.
Hwärt och ett
Efter sin art.
Då skall döden
Uti segren
Uppswulgen warda.

Då nu
Lik en solcirkel
Flammande lågar
Tårnekronan.
Då den förståstes
Lppnade sida
Lik en halvmånes
Lysande rundel.
I kalkarne strömmar,
Likt regnbågar,
Försoningens blod,
Såren och spikarne
Såsom stjernblomar
Glänfa man ser.

Då åter han talar:
Jag är wägen,
Uppståndelsen och lifwet.
Den som leswer i mig,
Dan skall leswa

Om han än töd bleswe.
 Den mig förskuter,
 Han tillfänger
 Hjerta och själ
 För det huldbaste solsten.
 Han stöter ifrån sig
 Det modersbröst,
 Som honom ammat.
 Se här, o menska!
 Uppå forset
 Hänger din brudgumme.
 Tron blifwe wigselringen.
 Paradiset's lust
 Brudgäfwans pant.
 Och Högtidsfacklan,
 Hjertats kärlek.

Och nu en flod
 Af strömmande ljus
 Döpa de frigiorda
 Andar till lif.
 Dufwan så glad
 Med sitt oliveldf
 I sin mun
 Sätter sig på forset.
 Och ur hwar krona
 Pingsstillskor fliga
 Och narcisfors
 Ljustiga doft.

Några prof på arten och beskaffenheten af Consistorial-Styrelse.

(Forts. och slut fr. N:o 24)

Fastän ordalagen och uttrycken i det Kongl. Brevet af den 22 April 1808 — liksom i så många andra författningar från den tiden — icke äro nog bestämda eller allmännetigt tydliga, inser den uppmärksamme läsaren dock genast, att det endast var och kunde vara, under det förutsatta villkoret af Cathedralskolans snara flyttning till Enköpning, som sammansläendet af denna Stads-Skolas Rectorlödn med Cathedralskolans fond tilläts. Då denna sammansmältning sedermera ej blef verkställd, så är det alltså lika klart, att Enköpings Rectorats lönesfond borde till Enköpning återgå, som att två taget från fyra, lemnar två igen.

Den för hvarje swenssk medborgare heligaste af all egande rätt, nemligen sådernesståndets fördrna stora Konungars gäfwobref och försäkringar hade orubörligen fastsat de 60 L:r Kronotionde wid Enköpings Stads-Skola; under ingen förwänning borde de de derifrån ryckas. Verkligt ger också hela proceduren, wid detta tillfälle anledning till miss tanka, att affigten med hela förespegländet af Cathedralskolans flyttning till Enköpning, icke war någon annan, än att få draga, hvad Enköpning tillkom, till Upsala. Dersöre flyndade man sig, efter erhållandet af Kongl. bifall till det provisoriska förslaget, att anslå de Enköpings Stads-Skola tillhöriga 60 L:r såsom lön för en Skolæ-Adjunct i Upsala. Dersöre, sedan detta war verkställt och — enligt Dom-Capitlets ord — ”Innereglingen wid Upsala Skola wunnit all önskelig förbättring,” drefwos först anstaltarna till befordran af den projecterade flyttningen, så ytterst lamt, och lemnades sedermera alldeles åt glömskan. Dersöre ändtligen swarades på Enköpings Borgerskaps Klagan, öfwer hvad dem wederfarits, på det sätt, som underdåniga Förklaringen af den 11 Dec. 1816 förenisar. Innertligen beklaga wi, att wi äro urständfatta att lägga denna märkliga Förklaring under allmänhetens ögon. Den skulle tjena till bewis att Theologia casuistica icke är den disciplin, som med minsta framgång drifwes af theologiska faculteten wid Kongl. Akademien i Upsala.

Då Enköpings inwånare ej längre uthärdade att se Skolmästaren wid den Pædagogic man upprättat i stället för deras fördrna wäl inrättade Skola, så öfwer all beskifning dåligt icke, att de borde frukta, att han skulle förtora all häg och drift att, som sig bär, wärda deras barns undervisning; då de erötnade att längre så långt hoppas deras Skolbyggnads upphjelpande, emedan 36 R:dr Pro — laga ränta för 600 R:dr — icke woro tillräcklige att, som sig wederborde, widmagthålla den, under det att alla medel, att försä anstalten med hvad till undervisningens bedrifwande tarfwades, woro dem beröfwade, fördrade de med anledning deraf, att åtminstone så det dem lagligen tillhörde, och dem blifwit fräntaget, tillbaka, om icke den utwidgade och högre Skolintättningen genast kunde komma till verkställighet; men Dom-Capitlet wänder sakem så, att det får stäl att wederlägga Klagonäml öfwer att Skolmästaren wore för högt lönad; att

de till Upsala Cathedralskola öfverflyttade 60 L: Kronotlonde nu mera wore sijnämnde Skolas "lagafång" m. m.

Märkligt är likväl, att Dom-Capitlet icke rent och tydligt ursäktar sitt bibehållande af Enköpings Skolas Kronotlonde wid Upsala Cathedralskola, med föregifvande att den föreslagna flyttningen och sammansmältningen wäl en gång skall gå för sig, om också icke före än ester en fem, sex sekler. På långt håll antydes dock detta, då det omtalas huru den nya Skolhusbyggnaden i Enköping måste uppfästas, emedan den derstätt bestånda casa wore så mycket fludfatt. Ett dylikt skäl får åtminstone ingen privat omvända, och Enköpings Magistrat kunde med all rätt säga: Hvad angår oss edra skulder och edra förbindelser till andra? Hög den I hafwen ingått emot oss, i och dermed att I tillagssnat eder de oss tillhörige medel, dem I endast under bestämmt wilkor åtkommit!

Hvad som dock i hög grad ökar märkvärdigheten af denna Upsala Dom-Capitels Förklaring, är att den två serfilda gånger blifwit afgifwen. Den ena gången, den 11 Dec. 1816, och den andra d. 9 Junii 1824, då Dom-Capitlet, ehuru till en del med ändrad Personal, åtminstone med en annan Ordbrände, uttryckligen tillkännagaf, att det första utskändet, från första bokstafwen till den sista uttryckte dess, efter mogen öfverläggning, stadgade tanke.

Intressant hade varit, att få lära känna Professor Dr Lundblads serfilda mening, men detta har, åtminstone hittills, icke lyckats oss, att få se. Skyldige anse wi oss dock att änyo erinra, att han är den enda af Upsala Consistorium ecclesiasticum, som ej i merberörde Förklaring deltagit. Då den förra gången afgafs, war Dr Lundblad ännu icke medlem af Consistorium och sednare gången reserverade han sin enskilda öfvertygelse emot pluralitetens.

Litterär anmälan

Den tredje delen, som slutar den ryktbara Amerikanska Författaren Coopers Roman: Lionel Lincoln eller Bostons Belägring, är i dessa dagar

utkommen från trycket. Om man också om Cooper kan säga, att han ej som Walter Scott fullt originel uppträdt, utan fastmer gått i dennes fotspår, ega dock hans Romanser, och hwaraf denne lemnar ett talande prof, många förtreffliga partier. Stilen och sättet att målande berättas äro intagande. Wisserligen tyckes han med nog partifshet behandla sina fordna landsmän på andra sidan hvet, men hwem will ej upphöja sitt eget fädernesland och anse det för det bästa, isynnerhet, när den glöddande frihetskänslan antändt första gniskan. Det är wäl att wid öfverfättningar dylika Romanser, som denne författares, Walter Scotts m. fl. wäljas; de utgöra en wida sundare spis och njätasbåd, än de förklemande Lafontaine'ska Romanerne, hwilka utom en wiss långtrådighet, innan någon kärleksförklaring går för sig, emedan allt swäswar utan botten mellan himmel och jord, äfwen äro insmorda med en sentimentalitet, som stundom öfvergår till det högsta obehag. De äro yphosphorister, som beständigt trånande samla ester sin lyckalighets, om de också ej i canzonor och trioletter uttrycka sina piruetter. Allt måste stå på en grund. De wärriska Romanerne hafwa, utom den klarhet de sprida öfver historiska ämnen, just denna grund att tacka för sin hållning. —

Närwarande bok rekommendera wi såder ömsbror på landet att sätta i handen på sina ömsbror, och wore de också af gammal familj behöfver man dock ej frukta att de, ester bokens läsande, resa något frihetsbanér för att proclamera republik och nedrifwa sina karsåders och morömsbrors helgade portraiter från de adeliga wäggarne.

Författaren af det till Cometens Redaction insända manuscript, kalladt: Morgonlecture för Lumpsamlaren Argus III. ic. har att återtagetsamma i Herr Normans och Engströms bokstäda, och får Redactionen undererrätta, att den ej i sitt blad kan upptaga denna skrift, och hwilket härmedelst endast på detta sätt tillkännagifwes den ofände correspondenten.

Stockholm,
Elméns & Granbergs Tryckerie.

Ördagen den 31 Mars 1827.

Inrikes Nyhet.

Den 25 i denna månad afled i Upsala, efter en långsam och nervös sjukdom, Professore, Juris utriusque Doctorn, Riddaren af Nordstjerne Orden, Mik Fredric Wiberg. Wi stola i något följande nummer lemna en kort Biographic öfver den afledne.

Om Granskaren och om Othello.

Det påstående är verkligen icke utan sin grund, att det gifves menniskor, hvilka drivas af ett lif så widunderligt som oomständligt begär att låta slå sig. Inom författaresvärlden tyckes Granskaren enfannerligen vara anskämd af en dylik paroxysmus. Han synes verkligen endast och allenast hafwa framträdt på Tidningsbanan för att blifwa hudslängd. Hans sista uppsats, i anledning af Tragedien Othello, gifver oss en tillig anledning till denna betraktelse. Han har verkligen betedt sig såsom wi gifvade, krusat fram med den undansyften, att hvad han yttrat, icke gällde Shakespears Othello, utan Herr Nicanders. Hwad då alla dessa förnuftslosa declamationer emot dem, som lofsagt Othello — då ingen utgifwit Hr Nicanders för något mästerverk? *) Vidare, huru kan tablet sägas endast angå Hr Nicanders översättning, då Tidlaren icke känner det ringaste till originalet och således ej kan weta, om det tablade ligger i urkristen eller i översättningen?

Men han har icke stannat wid denna plumpa oröda. I sin sista uppsats tillkännagifwer han bestämdt, att Shakespears Othello är "en ufel smörja." **) Likasom det gifwes en wiss fogel, som endast kan ropa sitt eget namn, så tyckes Granskaren icke kunna uttala något annat tablande epithet än det, som i sin sista allmänhet endast kan lämpas till hans egna, lytta, lama och lemsbrutna arbeten.

Uttryckligen försäkrar han nu, att han till Kongl. Theater-Directionen icke står i det ringaste förhållande. Detta har han alldeles icke behöft säga oss. Wi bysa en alltför innerlig och wätgrundad aktning för Kongl. Theater-Directionen och för den sniffrige Herre, som står i spetsen för denna Direction, att ett enda ögonblick kunna hafwa hyst den förolämpande tanken, att den skulle sänka sig nog lågt, för att wilja begagna ett så dåligt redskap, som den allmänt föraktade Tidnings Granskaren. Twärtom war det harmen öfver att se, huru Granskaren, för att gifwa styrka åt sin swaghet, lifsom wille inblanda denna auctoritet, i striden som förra gången satte oss pennan i handen, och som nu tvingat oss att återtaga den.

Granskaren, i trocks af sina förpligtelser, åstas dock på allt sätt med att gifwa sig utseende af en åtminstone förtrolig bekantskap med Theaterstyrelsens beslut och planer. Så t. ex. försäkrar han att Hr Nicanders Othello icke kommer att spelas,

*) Något annat läser wäl ej dessa ord betyda: Ett original, der på hwar enda sida sunda förnuftet, smaken och anständigheten på det grymmaste säras.

*) Se Recension deraf i Kometen N:o 27.

men en annan "så travestierad, att man med boken i hand icke skall kunna igenkänna honom." Vi hålla det, Gud bättre, icke så otroligt, men tillägga blott den anmärkningen, med afseende på den så säkra underrättelsen, att Granskarens försägenhet i det fallet icke är mycket att lita på, och ett rött mascope med honom lär ej vara af synnerlig stor heder för någon.

Om nu i denna underrättelse verkligt ligger en sanning, så blir äfven en travestiering af den Shakespearska Othello i alla fall en vinst, ända till dess den tiden ingår, då äfven hos oss det genialiskt förträffliga kan framstå i oförvänt och osympad herrlighet. Men då finnes icke mer någon Granskare, som upphäver sitt paddskri mot de stönbeter han icke kan se, ännu mindre känna och begripa.

Och nu ett och annat tillägg, som Granskaren ej behöfver besvara sig med att genomläsa.

Det gifves verkligt ingenting ledsammare än Tidningskåbbel. Likväl beror mycket derpå, hvarom frågan är. Granskarens trosbekännelse rörer oss icke. Men då han vill uppstå i sin ensaldiga, wrängwisa och barocka fanatism, för att göra profetyter, fordrar rättkänslans pligt att förehålla honom detta hans ofog. I det politiska är han nu mera så pass väl känd och accrediterad, att han ingenting der förmår verka, äfven då, när han ej resonerar alldeles opp åt väggarne. Det gifves sannfärdeligen nu mer ingen läsare, som tror på honom i detta afseende, och skälet behöfva vi icke uppvisa; det känner hvar och en, det är verldskunnigt. Men han har ännu en återstående sida. Han vill stundom roa sig och andra med att vara konfessionarie och smakskännare. I den punkten torde han ännu ega några trosförwandter kvar, och det är af denna orsak vi tagit oss friheten att något litet tilltufka honom. Så länge han beständigt hållit sig inom gränserne af det obetydliga, hafwa vi gerna låtit honom gräsbeta på sin oländiga mark, men när han uppträdde för att vilja häna och nedsätta det, som i alla tider, af alla upplysta och tänkande varit aktadt och ansedt såsom det förträffligaste, då hafwa vi icke längre kunnat tillbakahålla vår harm.

Vi weta och vi känna det med djup bedröfwelse, att icke ett tiotal af år, icke en gång en mansålder, blifwa tillräcklige för att göra Shakespe

peare förtrolig med den swenska publiken; och på den fot många saker nu stå, är det ännu mindre tänkbart. Men så är och förblifwer det dock den bättre wettandes pligt att åtminstone något försöka tygla den litterära påbel, som icke lefwer för annat än de lägsta jordiska bestyr, de lumpnaste omgifwelser, de faddaste betraktelser, och som så lunda omöjligen kan förmas att inandas någon renare lust, sentera någon ting annat, än de små intriger, förslitna passioner, nåtta kärleksäfwen, hvilka tilldraga sig inom dess hopsuorda, dumme upplysta kretsar. Ty wi wärdja till det ringa antal, som lärt sig inse något bättre. Träden ut i det allmänna och lysnen en stund till mängdens åsigt. Hvilka smkligheter! Hvilket non sens! Hvilka omdömen utan förnuft! Sladder utan hjerta! Man skulle kunna tro sig vara försatt på ett dårhus! — Men de hafwa ju också fått sina hjernor? Ja wisserligen, och de hade egt dem wida bättre, om icke J, som varit kallade och satte ett waka för det råta, det sanna och det stöna, utsläkt den ringa gnista der sunnits. Eder tillhör det, ej att nedsänka er till massan, utan upplysa den till er. Massan har ingen öfvertygelse, den kan blott tro, och dermed kan den vara beläten. Men de, hvilka äro ställda i spetsen, tillhör det att wisa kosan. Huru många, som nu med läsande och för mun ropat sitt "bravissimo" öfwer Frithios, skulle hafwa köpt och läst och lärt sig utantill detta mästestycke, om ej de litterära roparne gått förut och röjt vägen. Nu skäms äfwen den, som säkert ej senterar en sida deraf, att yttra annat än losord öfwer författaren, sådan är massan. Men hur skall man hoppas att en god produkt blir läst, eller åtminstone köpt, att något intresse skall wäckas hos nationen för annat än osbetydigheter, en nation, hvars lefnadshistoria är så rik på storhet och bragder, så länge man vill insöfwa mängden i en usel stentrian, wäcka affö för allt sublimt och högt, för att låta allas hjertan istöpas och förstöckas. Det är en skam, och wi säga det rent ut, att nu mer i ett Swenskt Tidningsblad, så läsa någonting så förnedrande öfwer Shakespeare, som uti Granskaren. Men hvar till kan icke den neblåta sig, som är salierad af all wränghet och säwitisko, och deri räknar sitt enda yrke och sin säkraste födkraf. Det gifwes wisa öfver för hvilka menniskan lefwer, i fall hon må kunna

na vara wärdig detta namn, idéer, som utgå
hennes penater, i hvilka hon röres och hafwer sin
warelse, grundsatser, som icke inbringa några pres-
numerationsfedlar från det allmänna, ingen nå-
dig nick från ett förnämt huswud, ingen sold för en
bewisad tjenstwillighet att löpa dräng för det osan-
na, det dåliga och wanwettiga, som icke köpas
med slaffinne, än mindre derigenom kunna förwaras;
grundsatser, hvilka stämpa människan, till hwad
hon bdr vara, som adlar hennes förnuft och gör
hennes hjerta så rikt, så fullt, så lycksaligt, och
den, som kastar dessa skatter ifrån sig, eller aldrig
warit af dem i besittning, som ger sanning och
ldgn, skönhet och styggheit derhån, lifsnid och kall
för allt annat, utom sitt eget jordiska intresse, han
är i sanning att på det högsta beslagas. Han lef-
wer ett jämnens, ett mörkrets och tomhetens lif.
Ty hwad betydta dagar och månader och år, ja he-
la sekler, om man ej lefwer och andas för något
annat, än hwad man kan åtkomma och gripa med
handen, sticka i munnen, hänga på kroppen och
så vidare; är då icke och blifwer då icke allt ett
samt gäckel, ett rent intet. — Men så pass ut-
flöknad är aldrig den heliga gnistan inom menni-
skornas bröst, att den icke åtminstone hos några
lefwer och flammor. De stola wiserligen förstå
wår mening, och hwarföre wi gripit till wapen,
när det gått förswaret af en författare, som eger
allt det stora, nutidens scriblerer sakna, och allt
det lilla, hwaraf de bröstas sig. I hvilken au-
ctors skrifter finner man wäl en så trogen natur-
teckning af människan, så mycken werldswisshet,
ett så stort galleri af alla möjlige passioner och
dygder, ja en klarare framställning af en ledande
Förson, som just hos Shakespeare? Men, för
att förstå och inse detta fordras något mer än att
kunna spå ett Tidningsnummer. Wi anföra med
förefats detta exempel, emedan en oförderwad bon-
de, som ej i hjernan blifwit förwriden af någon
Gransfare, utan egt naturen och sitt ännu rena
sinne till läromästare, lättare skall kunna förstå
en Shakespeare, än den, som fätter sig ned i
sin diwan eller på sin trädstol, för att bewisa att
han war en narr. Huru mycket har icke blifwit
håkladt och bespottadt här i werlden, men det
har gått det stora och endast detta! Der är ord-
språket, att hänga de små och låta de stora gå,
omvändt. Hvilken har wäl sätt klåda flere flott,

både af dem, som om dagen som of af dem, som
om natten flyga, än den heliga bok wi kalla bibeln.
Hon står ändock orubblig. Ty sanningen kan al-
drig öddas än mindre quäskwas mellan packorne af
några wrakeremplar af en oduglig Tidning. Och
utan att misstärma det heliga namn, denna bok
bär, äro wi nog dristiga att påstå, det Shakespe-
speare för den nyare bildningen är poeternas bi-
bel. Och hwem har wäl försmått, som kunnat hos
nom, att icke låna något ur hans rika förråds-
bus? Schiller, Henschläger, Göthe, Wol-
taire, alla hafwa de hemtat styrka i sina wingar
från hans förespeglande flygt. Ja till och med skulle wi
wara frestade att påstå, det Granskaren ehuru of-
medwetet, har fått sig anwiff en röle på den Shakespe-
spearska banan, till exempel i detta samtal mellan
Hamlet och Polonius, hwilket wi här efter
Joersoms öfversättning meddela, emedan det står
sig så förträffligt ut på danska.

Hamlet.

I spillede jo eengang paa Højskolen siger I?

Polonius.

Det gjorde jeg, Ederes Naade, og blev holdt
for en god Skuespiller.

Hamlet.

Nu, hwad spillede I da?

Polonius.

Jeg spillede Julius Cæsar; jeg blev dræbt paa
Capitolium; Brutus dræbte mig.

Hamlet.

Det war brutalt af ham, att dræbe saadan en
kapitalst kalv der — — — — 10. 10.

Ja wiserligen brutalt. Men så Guds in-
träffar det ofta of än i dag. Det gifwes ett wifst
slags folk, som aldrig synes oftare, än när Kreds-
ningspengar utkastas, då hålla de sig framme för
att, ofta med ett ben mindre, wäga bataljen; det
gifwes wisa seglar, hvilka man aldrig upptäcker
wid andra tillfällen, än när owäder tillfundar,
då komma de fram i stora flokar ur sina gömster,
och ropa och låta illa, det gifwes wisa skrifare,

som mot betalning skola framför majestäternas
wagnar med flygande här, swingande hattar och
heta hurrarop, gatorne utför; det gifwes wisa
djur, som frypa ödmjukt under bordet wid an-
blicken af sina herrar, men börja att murra, så
snart någon fremmande stiger in, — och det gifwes
wisa swampar, för att tala med Hamlet, som
så länge suga åt sig sina herrars nådeblickar, till
tes de blifwit stinna. Då de ej längre behöwas,
tärnas det blott en enda framning, och de äro ä-
ter samma tomma, eländiga swampar som förut.

— H —
Gustaf Eric Hasselgren.

Nyligen har Sveriges Konstnårs-Samfund helt
öfvermodadt blifwit förminskadt, i det att den, som
utestutande fösselsatte sig med äldre historiska com-
positioner, eller Kongl. Hof- och Historie-Målaren
samt Professorn wid Kongl. Akademien för de fria
Konsterna, Herr G. E. Hasselgren, ur detsamma af-
lödden blifwit borttryckt.

Född 1781 och af egen böjelse egnad åt Måla-
konsten, utbildades han wid samma Underwies-
ningsanstalt, der han sedermera sjelf war Lärare,
och gjorde der betydliga framsteg, witsordade ge-
nom flere egna compositioner (bland hwilka må näm-
nas en på Roseröberg befintlig, föreställande råb-
slagen om Carlskronas anläggning) hwilka gäfwode
de bästa förhoppningar, om hwad han såsom full-
ändad Konstnär skulle blifwa. Att dertill utbilda
sig, reste Hr Hasselgren, år 1806, med Academi-
ens stipendium underlödd, till Rom. Under hans
wilstande der, såg man på längre tid ej något ar-
bete från hans hand, hwaremot en den tidens Konst-
domare använde hans namn till nedsättande af en
yngre Konstnär, som började att genom sina arbeten
ädraga sig allmänhetens tycke. Detta, med hög-
komsten af hwad Hr Hasselgren redan innan utres-
kan presterat, uppslegrade allmänhetens wäntan.
Den war också lifligt spänd på den altartafla för
St. Jacobs Kyrka, som han målade i Rom, och
hwilken ändtilligen blef uppsatt, sedan Konstnären
sjelf, år 1816, hemkommit. Bekant är huru denna
tafla, som wid hemtransporten blifwit skadad och
som torde kunna anses för den minst lyckade af alla
dem Hr Hasselgrens lit framafstrat, nedflog och
motsade den förutskattning man uppgjort sig, om
hwad man af honom skulle få se. Denna lif som alla de

andra taflor Hr Hasselgren, efter hemkomsten, målade,
wisade att han antagit ett mindre behagligt mål-
ningsfatt. Hans figurer hafwa ingen rundning
ingen upphjning, intet lif i brelser och motiver,
hwaremot hans hufwudfigurer hafwa ett besynner-
ligt uttryck af ensald och stelhet, liksom taflorna i
allmänhet röja fattigdom och magerhet i costumer
och en matt, glanslös och enförmig colorit. Deres
mot är det öfvermåttigt, att hans composition är
rik och mycket wäl uttänkt, att hans teckning ut-
märker sig af slit och säkerhet, samt att wisa pär-
tier i hans taflor — man erinne sig bland an-
nat den wid sista Expositionen framwisade, öfwer
Eric den Heliges landsigning i Finland — genom
sin ädelhet, sin characteristisk och sanna effect, för-
tjena det mest öwilkorliga beröm.

De granslare, som uttrat sig öfwer dessa Pro-
fessor Hasselgrens arbeten, hafwa egentligen fört
uppmärksamheten wid de öfwanförre angifna brist-
na, och gjort honom mindre rättwisa än han wär-
ligen förtjenade. Dytan wille äfwon att han icke
en lifa så obuden, som till åsigter, framställnings-
fatt och ton öfvermåttigt förswarare. Detta refade
gaf anledning till, att sållan något öfvermåttigt
ödmö uttalades öfwer en Professor Hasselgrens
ning, utan att det war nedsättande och hånar-
enligt hwad wi anmärkt, i grunden obilligt, då
öfwersåg det berömdwårda för det tadelwårda
besutom glömdde att tackfamt erkänna äminna
riktningen af hans wertsambet, som öfwer seer
ur saderneslandets Historia temnat flere och flere
compositioner än någon annan. Jäse des min-
lära dessa kritiker icke underlåtit att kännas bittra,
best som konstnärens egen smak icke lärer hafwa
undgått att inse det tadlet, ehuru öfwerdriswet och
ensidigt, icke alldeles saknade grund.

Såsom lärare wid de fria Konsternas Acade-
mie, genom öfvertrutenhet i undervisningen och upp-
riktig wälwilla för eleverna, samt såsom ledamot
i Akademien, genom öfwer och ut för des hedor
och bästa, har Professor Hasselgren grundlagt sig
ett minne, som icke snart bör utlösna, och förwårde-
wat rätt till den saknad, som de honom till grafen
ledsagande kamrater och lärjungar uttryckt, och Dr
Franzen, i ett enkelt och wårdigt listal så samnt
tolkade. Han ändade sitt lif den 9 sifi Mars 1850
genom den gångbara Epidemie, som redan bragt fört
i så mången familj.

— H —
Stockholm,
Blomén & Granbergs Tryckerie.

R o m e t e n.

N:o 27.

Önsdagen den 4 April 1827.

Om Statsreligionens enhet.

Bland de liberalistiska hufvudsatser, för hvilken kanske mången af våra läsare anser sig böra bära en djup beundran, och som i sednare tider ins och utomlands sökt göra sig gällande, är också den: att ingen enhet i Tron inom någon Stat behöfves: att antagandet af en Statsreligion fastmera är att råfna bland föräldrade därskaper, congregationer, jesuitism och widskepelse.

Vi anhölla hos våra läsare, att de tänktes gifwa sig tålmod att med uppmärksamhet genomläsa följande, der wi skola försöka, så godt wi förstå, att utreda detta ämne, och som det verkligen är af wigt, torde åtminstone bemödanen att lösa problemet icke alldeles ogillas.

Det är märkwärdigt att de fleste, ja wi wäga nästan säga alla äldre filosofher, som gjort Statsförhållanden till föremål för sina begrundanden, alldeles yttrat en contrair tanke mot wisa tänkares i den nyare tiden. Så hafwa Locke, Rousseau, Lessing, Kant och mångaldiga andra, dock icke wägar framkomma med den satsen, att Statsreligion wore någonting wanwettigt och förkastligt.

Detta torde då hos en och annan wäcka den förmodan, att wäl något sannt kan ligga i den meningen, som bygges på stål, och då en wördnadsward regel bjuder, att i alla frågor alltid böra bäda parterne, hafwa wi företagit oss att i korthet framställa grunderna för de äldre Statslärares åsigt, enligt hwilken hwarje wäl organiseradt samhälle, i fall det wille förtjena denna benämning, förutsätter en med sig innerligt förenad kyrka.

Wiserligen skall detta försök icke undgå att hänas af dem, som wilsa passera för dagens frihetshjeltar och stora Amerikanare, ehuru de om Nordamerikas rika, dess constitution och samhällsstad icke weta det ringaste mer, än hwad de weta om Cedrarne på Libanon.

Först och främst måste då erinras, att dessa speculerande Statslärare mycket bestämt åtskillt tolerans (det wille säga den frihet, som förunnas andra trosbekännare, att oförskild och oförde så lesa wa i en stat, så länge de förhålla sig stilla och efterkomma statens yttre lagar) från den enhet i statsreligionen, som ensam gifwer de verkliga medborgarne rättigheter i afseende på förvaltningen af statens angelägenheter, och hwilken enhet staten förbundet sig att låta upprätthålla och förkunna. Så det ena som det andra, yrka de såsom ett nödwändigt wilkor för en wäl inrättad stat.

De antaga nemligen, att allt borgerligt samhälles ändamål är tvåfaldigt. Det ena, att betrygga hwarje medlem i förwärsbandet och ätnjutandet af yttre, timliga fördelar, det andra, att bereda och tillwägabringa allas utbildning till den renaste menklighet, som endast består i handlandet efter de högsta sedliga idéer, och hwilka ej låta innesluta sig inom timlighetens tränga ramar. Men staten såsom blott politisk och yttre magt är intet annat, än en genom fleres förening oemotståndlig twångsmakt, som hindrar hwarje enskild att göra orätt, bryta mot de föreskrifna lagarne. Den kan således icke esse annat än yttre gerningar, endast förbjuda och bestraffa utswad orätt eller begångna brott och således icke tillwägabringa annat än negativ moralitet. All sedlighet ligger dock i

sinne-laget, såsom fällan, ur hvilken de yttre handlingarne flyta, och utan att menniskan wid alla tillfällen vill endast det rätta, med affky för motsatsen, äfwen då intel yttre twång hindrar henne ifrån att utdwa det orätta, är hon icke sedlig, icke förädlad menniska. Utom sin politiska sida måste derföre staten hafwa en annan, i kraft af hvilken den bjuder det rätta för det högsta rättas skull, för Gud, och i och med detsamma ser den sig och förpligtad att befordra det inre sinne-lagets förbättring, det vill säga tillwägbringa positiv moralitet. Denna statens andra, med den politiska eller juridiska jemnädriga sida, är den ecclesiastiska, är kyrkans.

I det naturliga ändamålet af en sådan Kyrka ligger det alltså, att den religiösa tro, som af den omhögna och närmast anses befordra inre sedlighet, det vill säga den functionerade trosformen måste förutsättas af alla möjligen vara den bästa; ty i det ögonblick de som afstöto statscontractet, förutsatte, att det gifwes någon, åtminstone för dem relativt, bättre, skulle de naturligtvis antaga den. Men med förutsättande att en wiss culte är den bästa, skulle staten handla högst ändamålslös i afseende på sina medlemmar, och emot sig sjelf, om den ej owilkorligen fordrade, att alla, hvilka på staten, detta menniskoförädlingsinstitut, ega lagligt inflytande, d. ä. hvilka såsom embetsmän kunna medverka till statsinrättningens affigter eller ega rösträttighet wid fattandet af besluten, om ej den owilkorligen fordrade såga wi, att alla dessa skola höra till denna, såsom den bästa antagna kyrka, eller bekänna sig till denna, såsom den bästa ansedda culte. Men denna kunde icke antagas att vara den bästa, utan att den äfwen antages att vara den sannaste. Skulle den stat då vara god eller kunna anses ändamålsenligt arbeta för sin bestämmeelse, som anfåge det wästra likgiltigt, om dess medborgare bekände sanning eller lögn? Eller är menniskoförädlingsmjölig, utan att den utgår från det, som är eller förutsättes vara sant?

Ingen har bestridt, att icke inom statens politiska sida måste råda enhet, så att icke den ena staten eller det ena landskapet må styras efter despotiska, det andra efter aristokratiska, det tredje efter demokratiska, s. s. w. grundsatser, emedan detta skulle leda till ett wacklande och en confusion i alla åtgärder, hwarigenom det kraftiga

upprätthållandet af negativ moralitet skulle blifwa omöjligt. Men lika litet kan osammanhängande mångfald utmärka statens ecclesiastiska sida, utan att den i gånge till utveckling af positiv moralitet måste ströas och förwillas; ty just olifheten af de särskilda Religionsmeningarne och dyrknings-sätten af det gudomliga göra, att icke alla uppfatta det lika rent, lika fritt från menniskoförwillelsens tillfater.

Desuom då alltid den ena menniskans förhållande till den andra bestämmes af hennes innersta känslor och åsigter och dessa — enligt hwad erfarenheten intygar — ytterst hafwa sin grund och rot i de religiösa meningar en och hwar ifrån sin barndom inhentat, så inies lätt, med huru föga öppenhet och förtroende twenne embetsmän gemensamt skola verka till ett gemensamt mål, hwilla inbördes anse hwarandra såsom wilefarande får, irrtårige i de för wela menniskans wärelse wigliga gaste kunskapsämnen, än mera om den ena wet, att den andras heligaste grundsatser bjuda, att han af honom skall hatas och affys. Och med hwad trygghet och säkert hopp kan wäl den bo i en stat, der förswarswerkets angelägenheter skulle besörjas af en Quäkare, för hwilket det är religionens pligt att afhålla sig från krig, der purgantzen och medicinalwården blifwit anförtrodd åt en Masomedan, som anser all sjukdom uppkomma i följd af ett utaf Gud bestämdt öde och alla anstalter till dess hämmande såsom syndiga, eller den högsta styrande magten blifwit anförtrodd åt en Papist, som endast betraktar sig såsom en fremmande Regents, Påfwens undersäte? Man inwände icke, att en sådan fördelning af statsfunctionerne är omöjlig, ty hwad hindrar, i en stat, der det wore proclameradt som grundlagsregel, att alla slags Religionsbekännare hafwa lika rättigheter till statens embeten, att detta ej kan ske? Innu mindre må man återopa, att menniskoförädlingsinstitutet nu mera hunnit så långt i upplysning, att hösingen af dess medlemmar religionsfanatism widare kan ske ensidigt och mot det allmänna förståndets fordringar verka, ty hwarifrån wäl man hemta den bestämda wissheten, att kärlet verkligen fullständigt skall kunna bortsläggas den smak, det en gång insupit? Och föröfrigt torde den fråga wara

wärd att undersöka, om ej i samma mån som en menniska swiker de grundsatser af hennes trosbekännelse; som böra bestämma hennes innersta wäsende, hon äfwen gör sig sjelf mindre förtjent af allmänhetens förtroende.

Med skäl har det blifwit anmärkt, att ingen ting fastare och innerligare sluter hjertat till den jord, der man blifwit född, än det språk, som der talas och de religiösa ceremonier, i hvilka man med sina medborgare deltagit. Intet werkar måttigare att göra oss till medlemmar af en nation och att gifwa oss ett fädernesland än just detta. Men nu äro dessa religiösa känslor och rörelser just derföre, emedan de uttrycka hela menlighetens allmänna behof, de mest samhälliga och gemensamma och fordra äfwen derföre, på det de må blifwa rätt innerliga och fasta, att allmänneligen delas. Den uppwezande, som ser de religiösa bruk, dem hans far eller mor lagttager, icke delas af deras grannar, ja icke en gång af tjänarne i fäderneshuset eller af båda föräldrarne gemensamt, huru och på hwad sätt skall han komma till föreställning om det höga, owanstliga band, som bör omsluta honom och alla hans medborgare i hans fädernesland och förena allt till ett nationelt helt? Det kan åtminstone aldrig den politiska sidan af samhället lära honom, och lika så litet denna fördelning i tusendfaldiga trosbekännelser, som mer eller mindre motsäga och förödmä hwarandra.

Behofwet af detta band har också hwarje stat, ja hwarje förening, äfwen de med de mest omoraliska systemen, t. ex. Rofswarensamfund högtidstidligen erkännt, i det de just grundat hela sin orubblighet och fasthet på förbundseden och på begreppet om dess helgd, såsom afslagd inför sanningens Gud, som ransakar hjertan och pröfvar njurar och med sin afseende blick tränger till de brott, hvilka af det forskande menniskodgat ej kunna upptäckas. Men skall nu denna ed vara allmänligen betryggande, så måste ju också framställningen om denna eds wigt och betydelse delas lika af alla. Nu frågas, hwad höjv om dess allmänna iagttagande har jag väl att wänta, om den, wid min sida, afsläges t. ex. af en Jude, hwars religionsgrundsatser det är, att ett löfte gifwet åt en annorlunda troende, än han, icke är förbindande, twärtom att det är förtjensfullt

att bryta ett sådant, så snart han det kan utan fara. (Man gör ej härwid den enfalldiga Invändning, att hans bättre öfvertygelse bör säga honom annat. Han är då icke i detta afseende mera Jude.) Här, liksom wid våra öfriga deduktioner antaga wi de olika trosbekännelserna, icke med förutsättning af en blott muntro, utan en sådant som har sin rot i hjertat. Af det föregående, just emedan de religiösa känslor äro af en så förädlad natur, följer alltså, att äfwen de föreställningar, som skola wäcka, och de wanor och ceremonier, som skola underhålla den, skola vara af samma beskaffenhet. Af detta skäl har också den annars öberale Rousseau så ifrigt yrkat, att hwarje samhällsförbindelse måste stöddas på en religiös grund och hwarje stat ega och upprätthålla en egen från alla andra stater särskild, men för alla dess medlemmar gemensam, offentlig religionsculte.

Men denna culte kan ej upprätthållas, utan att staten och dess styrelse, som hafwa att befria iagttagandet af allt hwad till gemensamt bestånd och utweckling hörer, derom drager försorg, att lärare och ledare af beaknelsen blifwa tillsatte och skyddade wid den helgd, som tillkommer dem, lika med alla andra medborgare och deltagare af statens we eller wäl. Då ingen stat ännu undan dragit sig att tillse, det wärdarne af de äfwen lägsta jordiska angelägenheterna genom dess försorg blifwa tillsatte, och då ingen statslärare tänkt sig styrelsen fritagen från denna skyldighet, måste det förutsätta ett högst widunderligt begrepp om statens wäsende och ändamål att yrka, det staten i sina angelägenheter, i beredandet af positiv moralitet, i anlagen af menlig själsutweckling, skulle låta detta bero på meningheterna själswa.

Det är ett ofta anmärkt Phænomen, att så djupt det religiösa behofwet än är rotadt i menniskosjålen och der liksom medföddt, när det uppwaknar till medwetande, menniskan så gern vill undandraga sig de band, som dessa religiösa föreställningar uppwecka i samwetet och göra försök, så mycket hon kan, att undgå påminnelsen om dem. Adraminsk är man böjd för, så framt det kan undwiskas, att med uppoffringar af egna jordiska fördelar underhålla denna för sig beswärliga påminnelse. Lemnadt åt folket sjelft att befria sin religiösa underwisning skulle det lätt kunna hända

att den uteblef, och att staten, i jäället för att wara ett heligt medel till utbildande af en ren menlighet, förvandlade sig till en blott och bart yttre säkerhetsanstalt mot wäld och orätt. Dessutom är det en bedröflig erfarenhet, att de, hwilkas fall det blifwit att förkunna de heliga sanningarne, icke alltid sjelfwe låta sig af dem förädlas, utan ofta antigga ett förfall och sådane öfjelser, genom hwilka de på det djupaste nedfatta sitt eget menniskowärde. Derför måste de, liksom alla andra medborgare, stå under den allmänna, negativt moraliska sidan af staten, den juridiska, och således deltaga så wäl i dess lagstiftning som lagskifning och wara deraf beroende. Men derigenom är också ett Presterskap och en kyrka constituerad, hwilken, enligt hwad oswansbore är anmärkt, måste wara en, för att kunna upprätthållas med samma kraft, som statens öfrige constitutioner.

(Slut s. a. 9.)

Nils Fredric Wiberg.

Da döden nu nyligen borttryckt denne, en bland de utmärktaste och lärdeste wid Upsala Universitet, torde några korta underrättelser om hans lefnadsomständigheter icke sakna allt intresse.

Han war född den 20 Januarij 1776 i Herndesand, der hans fader war Lector. Under dennes ögon grundlade också den unge Wiberg den widtomfattande lärdom, som ännu mera förskades wid Upsala Universitet. Wid 1797 års Magister-Promotion tilldelades honom första hedersrummet och år 1799, utnämndes han till æstheticos Docens. Från denna stund war Magister Wiberg att räkna för en bland nämnde Högskolas mest ansewde, liksom för Ungdomens bildning mest verksamme lärare. Huru många mistades, wid denna tid, i Upsala och har icke honom att tacka för handledning till en närmarre och säkrare kännedom i latiniska språket, eller af Grefiska, Italienska, Spanska eller något annat språks litteratur? Och hwem erhrar sig ej lifligt de lika nyttiga, som angenäma timmar man användt till inhemtande af hans undervisning? Ty Magister Wiberg war icke endast en skicklig Linguist, som blott förfett sitt minne med glosors och phrasers betydelse, utan han hade äfwen genomskadat språken med filosofiskt blick och uppfattat deras skönheter med en säker konfidorares förädlande kän-

sa. Ryktet om denna Magisters rikhaltiga erudition och förträffliga undervisningsfätt, ännu mera ådagalagd under den tid han i Professor Kolmas dinst frånwaro, föreslät den Skyttianska Professornen, föranklåt f. d. Konungen att år 1806, till honom till Lärare för sin son, i hwilken befällning Wiberg fortfor ända till hösten 1809. Kort derefter sökte han, den, genom Professorn och Theol. Doct. Dahls ödb ledigblifna lärostolen för Grefiska språket och litteraturen, hwilken han dock icke lyckades att erhålla för att i stället utnämnas till Professor i praktiska filosofien. Här satt i närmarre beröring med alla möjliga classer af de Studerande, som, förmedelt någon Examen, wille skaffa sig rättighet att inträda i statens tjänst, förlorade han snart det allmänna berömmet för ett tydligt och behagligt fördragningsfätt, mycket till följande af den befunnerliga, ur nästan alla honom bekanta språk sammansätta Terminologi af hwilken han betjente sig, för att uttrycka sina dialektiska distinktioner af begrepp; men det för grundlighet och skarpsinnighet behöf Professor Wiberg alltid, och för att utmärka dessa egenheter hos honom kallades han tid efter annan till ledamot af Kongl. Witterhets-, Historie och Antiquitets Akademiem, promoverades till Juris atriusque Doctor och hedrades med Kongl. Nordstjerne Orden.

Genom endast så utgifna skrifter har Professor Wiberg till efterwerlden öfwerlemnadt prof af djupa kunnighet. På modersmålet eger man mer än hans inträdestal i Kongl. Witterhets-, Historie och Antiquitets Akademiem; Företalet till öfversättning af Kleins Sedolära, som hans Adjuncten Grenander utarbetat; den, i Tidningen Svea inbörda afhandlingen om sann och falsk liberalism, samt i anledning af det bekanta anarepet mot densamma, en, i Swenskt Litteratur Tidning intagen skärande stridsskrift. På latin har han åter utgifwit flera Akademiska Dissertationer, bland hwilka de, i en lång swit af delar fortsatta, Commentationes Stoici i alla möjliga afseenden förtjena den största uppmärksamhet.

En rikare frugt af Professor Wibergs lärda förning hade man på framtiden wäntat, med anledning deraf, att han flera gånger uttrat sig wara sinnad, att, efter någon tid taga afsked från sin Professorsbeställning, draga sig tillbaka till den landgård han, bredewid Upsala inköpt, och der ordna sina föreläsningar, i det stället, att de sedermera måtte kunna framlemnas åt allmänheten. Men från utbrändet af detta beslut hindrades han genom en swår nerveus sjukdom, som om wärem 1826 anföll honom och beröfwade honom först all verksamhet och slutligen lifwit.

Stockholm,
Alméns & Granbergs Tryckeri.

Örtdagen den 7 April 1827.

Till Redactionen af Kometen.

Om ämnets wigt och angelägenhet, hwilket i H:r Guldbbrands Anmärkningar, rörande Las tinska språkets läsande i Scholorna af handlas, skulle, ogtadt att dessa Anmärkningar redan i Lit. Blad blifwit anmälde, göra dem förtiens te af en närmare uppmärksamhet, och om Lit. icke anser mig allt förmycket hafwa orätt i nedanstående, så bedes om ett rum dertför i Lit. Blad

Pædophilus.

Anmärkningar wid H:r Guldbbrands Anmärkningar.

Då jag tåmmeligen noga följt den stora frågan, hwilken i vår tid i sonnerhet sysselsätter Pædagoger, neml. om den offentliga undervisningens grund skall wara de gamla eller de nyare språken, sågnades jag mycket af underrättelsen om, att dessa H:r Guldbbrands Anmärkningar utkommit, emedan jag hoppades att der, om ej så se twifsten ndagligt pliten, åtminstone bragt till des upplösningspunct, och den egentliga status qvæstionis uppgifwen och utredd. I denna wäntan har jag sett mig alldeles bedragen efter läsningen af dessa Anmärkningar, hwilka förefomma mig såsom en wäl skrifwen sammanblandning af sant och falskt, som snarare skall förlänga striden än bidra till des snara slut. De utasta neml. så många frön till nya twister, hwilka wäl, i någon mån, sammanhänga med hufwudfrågan, men utgrena den åt flera andra håll och rycka blicken från det hufwudsakliga af slielwa problemets upplösning.

Till en början har Förf. på wift sätt mot sig satt wapen i händerna på Latinitetens blinda anhängare genom det förhastade och ej nog besinnade i wisa uttryck och anförande. Huru wäl den, skola de säga, tillägna sig någon rösträttighet i frågor, som röra den romerska litteraturen, hwilken känner densamma så ofullständigt, att han, enligt hwad af sid. 43 — 50 är anledning att sluta, icke tyckes hafwa sig bekant att det finnes något som kallas Corpus juris, Digestum och Pandectæ, utan hwilkas noga studerande ingen grundelig lagkunskap nu mera är möjlig; att han (se sid. 51 — 54) icke besinnar latinska språkets stora angelägenhet för Theologer, förgätande utom mycket annat att kyrkofäderna Lactantius, Ambrosius, Augustinus m. fl. skrifwit på detta språk, dessa afhandlingar som innehålla hela den nyare tidens Dogmatik in uoce; att han wid uppräknandet af de förnämste latinske Författare, till jemnsförelse med de grekiske (sid. 80) kan glömma Tacitus, denne oupphinnelige historiske måstare, som icke haft någon förebild, liksom ännu ingen honom rätt wärdig efterföljare; att han inbillar sig (sid. 41) att den bekanta versen: long sequere et vestigia ic. är af Virgilius, då den liksom wäl, som hwarje någorlunda förswarlig Gymnasist bör weta, är sagd om Virgilius, af den wida yngre poeten Statius o. s. w. Jag är fullt öfvertysgad om, att dessa wärdsbsheter endast uppkommit under författandets brådskan, och att om Förf. före tryckningen haft tid att titta igenom sin skrift, de icke skulle hafwa instutit. Jag wäl dertför endast gifwa honom en wink om, hwad han i anledning här af kunde hafwa att wänta, utan att för öfrigt af dessa omständigheter wilja göra något bruk, des

derföre att Förf. genom så många andra ställen ådagalagt sin kunnighet, dels också emedan de påminnelser jag har att anföra, äro nog många ändå.

Förf. begynner med den erinran, att de framsteg menniskoflägtet gjort på de sednaste fyratio åren, "i vetenskapligt, politiskt, commercielt och industriellt hänseende äro utomordentliga." Jag lem-nar de öfriga hänseenderna derhän, påstående mig endast wid det vetenskapliga och frågar, om då framstegen äro så afgjort utomordentliga, att påståendet derom kan uppställas, utan bevis, såsom ett ax'om? De verkliga vetenskapsmännen, de, hvilka i själwa verket fört bildningen ett steg framåt, äro långt ifrån att så anse sina åtgärder, eller att fålla så skrytande uttranden, hvilka åtminstone af de flesta, om ej af alla kunskapsarters Historia motsägas. Eller hvad är på de sednare fyratio åren gjort i Astronomien, som uppväger Keplers upptäckter; hvad i Physiken, som uppväger Newtons, eller hvad i Philosophien som motsvarar hvad Plato och Aristoteles uträttat?

Men Förf. går längre och påstår (sid. 4) att "vetenskaper, konster och bildning nästan till öfversittid finnas bland menniskor i allmänhet." — I hvilka kretsar har Hr Guldbbrand väl haft den lycka att lefwa? — och deremot sätter han en annan så mycket mera nedslående anmärkning, att åter "den uppväxande generationen utgår ur de allmänna uppfostringsanstalterna fattig på de ideer och kunskaper, som för densamma äro af wigt och nödwändighet." Wisertigen kunde man dels anmärka, att det icke egentligen är hvarken de allmänna undervisningsanstalternas öfwa eller ändamål, att bibringa ideer, utan endast att meddela de medel genom hvilka man på framtiden kan själf förwärfwa dem. Widare skulle man väl kunna förmoda, att Förf. wid utförandet af denna mätning, blandat allt för mycket svart i sin färg, emedan "menniskorna i allmänhet" naturligtwis icke kunnat få sin "öfverflödande bildning" annorlunda ifrån än just utur dessa samma undervisningsanstalter, der den "uppväxande generationen" nu söker grundläggningen till sin. Men jag är långt ifrån att lägga någon synnerlig wigt på dessa inkast, emedan uttrandet af en äfwen själf Scholelärare, som Förf. är, med anseende till den honom bäst tillgängliga sakkunnedom, har en sådan wigt, att det undantöcker alla andra. Och då nu detta uttrande så utfaller, som det an-

förda, måste werkeligen ställningen för det närvarande vara högst bedröflig. Orsaken dertill kan wist också — enligt hvad Förf. anmärker — icke sökas mer än på två håll neml. antingen deri "att, Lärarne ej med vederbörligt nit stöta sitt anförtrödda kall" eller i "bristfällighet i allmänna uppfostringsmetoder." Förf. ger sina kamrater det witsordet, att grunden till olyckan ej kan sökas i det första alternativet, twäremot den annars, såsom fullt gällande, allmänt antagna gamla satsen, att en god Lärare är bättre än den bästa method, och just derföre förtjenar att kallas god, att han så instråker och modifierar en elaf method, att den under hans hand upphör att vara sådan. Han skjuter åter hela skulden på "den föråldrade uppfostringsmetodens otjenlighet för det nå warande bildningsbehofvet" och finner de gamla undervisningsformerna "allför tränga att rymma mensklighetens alla statuter (sid. 5)."

Jag kunde af Förf. begära upplysning hwem wäl den är, som någonsin fordrat detta af undervisningsformerna, då själwa deras benämning ger tillkänna, att de endast äro beräknade på att underlätta sökandet efter dessa statuter, om ej ämnens mängd trängde mig, då jag har att följa Förf., under det han från denna anmärkning leder sig fram till själwa twistefrågan, "om studium af de lärda språken, särdeles det latinska."

Mycket riktigt och förträffligt anmärker Förf. sid. 6, att på den icke kan "lemnas något bestämt svar, innan man gjort sig redt för menniskoflättens natur och sått att förwärfwa begrepp och kunskaper," emedan, alldeles o-motsägligt, "frågans afgörande hwilar på en filosofiskt och psykologiskt grund." Det anstår då en tänkande Förf. att uppsöka denna grund och Hr Guldbbrand har äfwen den onefeliga förtiensten, att icke hafwa underlåtit detta. En annan sak är det, huruvida resultaterna af hans forskning befinnas tillfredsställande. Hans slutledning är följande: "Både filosofi och erfarenhet lära, att menniskans kunskap börjar med åfsådningar, enkla föreställningar. Småningom samlar hon mer och mer af dessa (jemförande och jämförande dem) till det hon erhållit en större mängd deraf. Af det gemensamma här bildar hon begrepp, allmänna föreställningar. Detta är i första hand gånget af hennes bildning: den börjar alltid med det concreta, för att komma till det abstracta;

icke tvärtom (sid. 6 och 7).” Och detta sammansprekar han till ett ännu fortare uttryck, (sid. 9) ”sjålen i sina functioner börjar med enkla föreställningar, för att komma till sammansatta, till begrepp.” Förhållandet är dock i själwa verket alldeles motsatt till det af Förf. uttryckt. Ingen föreställning, såsom concret — hwad detta ords derivation och betydelse utmärker — omfattar annat än det sammansatta, och till det enkla, som just derför är allmänt, kommer man omöjligen annorlunda än medelst abstraction. Genom åskådningen uppfattar man t. ex. en wif ek, en wif björk, i föreställningen om hwilken så många andra ingå med de omständigheter, som göra det åskådade till ett individuum. Det åter, under hwilket hwarje enskild, i verkligheten förekommande, björk och ek ordnas, eller tråd-i allmänhet, gifwes icke för någon yttre åskådning, utan detta fullkomligen enkla: substansiella måste man abstrahera sig till i begreppet. Men som all kunskap just består i ett förhållande mellan det sammansatta och det enkla, mellan föreställning och begrepp, så är abstraktionsförmågan — utan hwilken ingen ens skulle komma till medvetandet om sig sjelf — lika ursprunglig som åskådningsförmågan.

Då nu den lagda grunden icke är fastare, måste det som på den bygges icke heller komma att stå säkert. Så är det äfwen med de ståt mot Latiniens tidiga läsfande i skolorna som Förf. vill draga från sin logiska theori. På grund af att all kunskap — enligt Förf. tanke — skall utgå från åskådningar och utwidgas genom det, som med dem kombinera, stöder han det påståendet, att Latinen icke bör vara det språk, som en swensk gosse näst efter modermålet begynner att läsa. Jag kan icke inse annat än att Förf. här gör ett wäldigt språng i argumenteringen. Menliga erfarenhetens elementer äro dels åskådningar, egentligen uppfattade af synen, dels känslor, uppfattade af de öfriga sinnesorganerna, men förnämligast af hörseln. Såwål åskådningar som känslor måste bringas till begrepp, om erfarenheten skall förwandla sig till kunskap. I båda fallen måste abstraction användas; men hårdare i afseende på hörselns föremål, än på synens. Desså börjar den egentliga kunskapen af själwa modermålet, med den aldra hårdaste af alla abstractioner neml. med bokstäfwerne. Det erfordras wissertligen en wida ringare och lindrigare abstraction

att fatta; det latinska ordet ego motsvarar det swenska ordet jag, än att de tecken, med hwilka orden skrifwas, skola motswara de ljud, som ingå i deras uttalande. Men nu, om man vidare ger agt på de menliga kunskaperna, skall man finna att de som grunda sig ytterst på bestådnigar, uppfattas i förståndet och äro, i egentlig mening, begreppskunskaper, hwaremot de, som ytterst grunda sig på känslor, uppfattas af erinringsförmågan och äro minneskunskaper. Då nu begreppen på det sättet bildas, att flere föreställningar jemnföras med hwarandra, för att, af det likaledes sammansatta, abstrahera det enkla, är det werfeligen, i afseende på begrepp eller realkunskaperna, bäst, att låta lika sluta sig till lika. Men minnet förfar icke såsom förståndet, det förra urskiljer blott och bewarar. Derför erinrar man sig också lättare twänne raft motsatta ting än twänne öfwerensstämmande. Förf. åskådningskunskaper kallas wanligen wetenskaper; minnets åter språkstudier.

(Forts. e. a. g.)

Om Statsreligionens enhet.

(Forts. och slut fr. N:o 27.)

På dessa theocratiska grunder hafwa de fleste om icke alla Statslärare stödt sitt uttrande om nödwändigheten af enhet i statsreligionen och utprägthållandes det af en kyrka i hwarje borgerligt samhälle. De förflutna seklernas erfarenhet har äfwen talat för riktigheten af detta speculationens påstående, i det att ingen stat gifwits utan kyrka. Man återoppe ej såsom exempel Nordamerika. Hwärtill densamme hittills hunnit, efter sin befrielse, är snarare blott grundwallarne till en ordentlig statsförbindelse, än någon egentlig stat. Ännu är dess förening nog lös, ofta afbruten af långa mellanliggande ödessträcker, sammansatt af flersaldiga, olifartade europeiska colonister, som behöfwa sammansmältas till ett helt. De hafwa ännu icke något gemensamt nationalspråk, några egna gemensamma hemseder och nationalbruk. Hwad af denna förening blir, när den en gång hunnit ordna sig till ett eget nationellt samhälle, kan ingen säga. De äro ännu i samma förhållande, som en mängd passagerare på ett ångfartyg, hwilket nyss laggt från land. Först efter

en tid bärjar sällskapet, så olikartadt det är,
att göra sig närmare bekant inbördes, efter hand
uppså små föreningar, hvilka åter, bilda störs-
re, slutligen blir hela sällskapet förtroligt fins emels-
lan, isynnerhet om sården råcker flere dagar. Och
nu först har det utbildat sig liksom till ett samhälle.

Men vi återkomma från denna visserligen o-
fullkomliga bild till vårt ämne. Om äfwen för det
närvarande lagarne i Nordamerika förkunna att
alla, ehvad trosbekännelse de må ega, äro eller
kunna komma i ätnjutande af alla medborgerliga
rättigheter och alla medborgerliga förtroenden, har
man dock ännu icke sett någon Jude, någon Maho-
medan, någon Hedning sättas i förvaltning af nå-
got wigtigare statsembete, icke sett någon katolik upp-
bjudas till President eller denna plats gifwas åt nå-
gra andra än de, som dela den religiösa bekännel-
sen, som är den mest öfwerwägrande. Då nu också
ingen på allwar lärer tro, att Nordamerikas Pres-
sident någonsin blir af en annan bekännelse, så är
ju dermed till någon del en Nordamerikansk stats-
religion de facto sanctionerad.

A f u s t i k.

Tre backar lång*) eller mens-
niskolifwet.

Tre backar lång är din jordiska bana:
Ungdomens blanka och halkande bana,
Mandomens ojemna, grusfyllda stig.
Nederst i knall'n, der åt slutet det lider,
Vustande, wacklande gubbåldren strider,
Fast inwid ledstången stödjande sig.

Högst på Tre backarnes glänsande branter,
O hvilka utsigter åt alla kanter!
Trädgårdar, parker och gator och hus,
Hagas förtrollning och Brunnswikens bölja,
Kyrktorn, som kloten i molnena bölja,
Solskrålaras dansar och wårskåttars sus!

Och se'n bredwid dig, till höger och wenster,
Märk, hur förstulet, ur månet ett fenster,
Blickar en tårna på dig der du står!

*) Till wåra läsares underrättelse i landsorterne må näm-
nas, att i Huswudstaden finnes en backe, som bär det-
ta namn.

Modnar och lyfter så tygt på gardinen,
Ser på den blommande, leende minen,
Ser på ditt långa, ditt böljande hår.

Men du skall utifr. Det får icke hjälpa.
Afka dig endast på huswudt att stjelpa.
Sträfwa nu måsse du warsamt och wäl.
Swärdet, wändt nedåt, lätt halkar ur sidan.
Skunda dig, skunda dig, undan åt sidan!
Annars dig åfarens häls för ihjäl.

Swad står det skrifwet i guld der på dorren?
Pengar i dag, men för intet i morren.
Mandomens ålder, en lärdom för dig!
Hur du och mddas din lycka att hinna,
Hur du och sträfwar att sällheten finna,
Morgonen bär samma plåga med sig.

Men se du nalkas mot slutet af baden,
Matt är din sena och utnött är kladden.
Märk, huru inifrängt din synkrets nu är.
Mellan de högresta husenas hwimmel,
Snappast du skädar en flymt af den himmel,
Hwilken nyss tjusade dina begär.

Oj hvarken sol eller måne här fina.
Kyliga pusslar fring kinderna hwinna.
Lårarne prästas ur ögonens grop.
Långsträckt stenhusen stuggbilder kasta.
Nu är du trött och du önskar att rasta.
Lemmarne falla som solskåddrar hop.

Råfare! enkel min liknelse warit,
Men om du utifr en backe har varit,
Säkert min teckning ditt hjerta förstår.
Öfwerst är utsigten widsträckt och herrlig:
Nederst twärt slupande, hemsk och förfärlig:
Äbr endast warsamt och lydtligt det går.

På tidningen Kometen för innewarande år
1827, kan, med 5 R:dr Banco, praenumereras i
Hr Normans och Engströms Bokhandel.
Resp. requirenter i landsorterna betala serstildt 2
R:dr B:co, uti affändnings- och fördelnings-arswor-
de. — Tidningen redigeras efter samma plan som
föregående åren; hwarwid tryck och vapper blir lika.

St o c k h o l m,
Elméns & Granbergs Tryckeri.

R O M E T E N.

N:o 29.

Onsdagen den 11 April 1827.

Inrikes Nyhet.

Strax efter helgen lärar Shakespeares *Dobello*, efter Hr Ricanders öfversättning, men med ättilliga förändringar, komma att gifvas. Bliffla, måhända i nästa nummer, något mer ytterligare öfversättning. — Emellertid, som det i dag är Dymmelonsdag, torde den värda publiken imaginera sig, att Voltaire smort gässen åt Grankaren, och att denne senare, redan sittande på kappan, med de Shakespeariska tragedierna sågar af till Blockberg, för att bilda och relevera deras förskända smäl. Vi torde em ördag, då återrefan sker, så notice om sjelfva sården, och Kometen skall då ej underlåta att relatera det viktigaste; äfvensom hvilka andes syner framslått sig under vägen.

Anmärkingar wid Hr Guldblands
Anmärkingar.

(Fortf. fr. N:o 28.)

Häraf torde vara klart, att ett modersmålet mera liknande språk icke precist är lättare att lära, än ett mindre liknande. Därtom kan, om likheten består blott i ordens ljud, just denna mera försvåra än underlätta språkets lärande. Tvänne språk kunna på flera sätt likna hvarandra, antingen i ordljud, i ordformationer, i construction eller anda, och alla språk, som höra till en och samma stam, likna hvarandra i något af dessa afseenden, mer eller mindre. Om nu, wid utväljandet af det språk man vill lära, det mera skall

ses på ljud eller andelikheten, på öfverensstämmelsen i ordens bildning eller deras hopställning, kan vara en fråga för sig. Emellertid torde häraf synas, att för afgörandet af tvisten om nödvändigheten af latinens tidigt började studium, betyder besvarandet af den, sid. 10, upplästade frågan: "har latinska språket en så stor likhet med det svenska, att intet annat kan i detta hänseende måta sig med det?" ingen ting.

Förf. tyckes utslutande hafva fäst sig vid språkets inbördes ordlikhet, för bestämmandet af valet af något till språkstudiernas begynnande, emedan han, sid. 81, föreslår att vi svenskar skola börja med Engelskan; ty "i afseende på grammatik och ordens ordning, som förutsätter likhet i tankegång," har Engelskan wist icke förrer likhet med vårt modersmål, än mångt annat t. ex. Italienskan, hvilket icke har det besynnerliga, för en svensk aldrig rätt uppfattliga uttalet af bokstäfverna, som Engelskan. Nu liksom de gamle Philosopherne sade, att det gifves tvänne vägar att komma till sanningens kunskap, gifves det äfwen, så framt man ej på en gång vill lära alla de språk, som höra till en stam — och hvilket, med förstånd inrättadt, långt ifrån att vara ombiligt, kanske snarare än all annan method skulle underlätta studerandet — wid det systematiska förfarandet till fremmande språks lärande, en väg nedifrån och uppåt, och en uppifrån och nedåt. Den förrer wore för oss Swenskar att börja med Danskan, och sedan gradwis fortgå till Isländiskan, Tyiskan, Engelskan, Franskan, Spaniskan, Italienskan, Latinen, Grekiskan. Den sednare vägen wore åter att börja

ja med Grefiskan och så fortgå i omvänd ordning. Utvåljan det af Engelfkan, som är en lånt, uttryckt ur Fedjan, kan således icke försvaras af någon method; låter man godtycket gälla, kan det ena vara lika så godt som det andra, och i det fallet har Latinerna mera för sig än de öfriga. Då wid all gifwen kunskap det är tjentligast att börja med principerna, är, i närvarande fall, otvifvelagtigt det rättaste att början göras med Grefiskan, som ursprungligen beståmt hela den europeiska språkfamiljens skaplynne och, hos några omedelbart, hos andra mer eller mindre medelbart, inverkat på allas utbildning. Men som Grefiskan för de flestes verksamhets krets står mera aflägsen, och dess grammatik icke ännu kunnat erhålla den redighet och lättfattlighet, som undanrödjer svårigheterna wid inhemtandet, har man hittills vanligast börjat med Latinerna, hvars i allmänhet så noga genomtänkta och bestämda regler, erbjuda de bästa exempel för den allmänna språklära grundsatser. Att förneka riktigheten af detta förfarande, så snart inhemtandet af fremmande språk förutsättes såsom nödigt, tillhörde först Basedow och sedan några pædagogiska förslagsmakare i vår tid. Förf. återoppar, sid. 26, såsom sin föregångare, den store Leibnitz; men har ty värr uraktlåt att citera eller meddela det hittills obekanta ställe ur hans skrifter, der han yrkar, "otjentligheten af att börja med de gamla språkerna." Mot det pedantiska, inkränkande och stadliga att föredraga vetenskaperna, icke på moderens mål, utan på Latin, har han med vanlig kraft talat, och efter honom så mången snillrik tänkare, bland hvilka vi här vilja påminna om Lessing och Stefens. Men mot språkstudiernas begynnelse med de gamla språken, har visserligen ingen lärde, som grundligt tänkt öfver ämnet, höit sin röst, då den egna svårighet, som åtföljer lärandet af de gamla språken, erfordrar en långre tids sysselsättning med dem och om den uppskjutes till den tid, då förståndets verksamhet börjat inkränka minnets och dermed hägen för inhemtandet af realkunskaper, gör det ynglingen otålig öfver hvarie stund, som till ett mer formalistiskt studium åtgår, och känndomen stannar wid blotta ytan. Exempelen af dem som, från den privata undervisningen, der den huswandsaktligen börjas med studium af Tyfka och Franska, velat egna sig åt en lärbare bildning, beträffa alldeles denna anmärkning.

I hwad Förf. erinrar mot det ståt för Latinernas ifriga studerande, som han tar från den rika litteratur den eger (sid. 27 och följ.) är till en del mycket sannt. Vill man inkränka latiniska litteraturen till de författare, som med den skönaste stil skrivit sitt språk med den största renhet, så blifwo de väl icke flere än 15 eller 16, (se sid. 30). Men är studium af latinen viktigt endast för att lära känna dessa måstare från den så kallade aurea ætas? De viktigaste skrifter, i afseende på Theologi och Juridik, härleda sig från författare, som lefde långt nedan denna tid och desutom äro ju, ända till medlet af 1700: talet, nästan alla hufvudverk i vetenskaperna skrivna på Latin. Den har nemligen, såsom bekant är, flere århundraden igenom uteslutande varit lärdomens språk. Att detta, i wiisa afseenden varit en wälgerning för människosläktet, i andra åter förderligt, må icke nekas, men att härleda detta factum "från mindre ädla åsigt" (sid. 55) och "påswiska intresset" (sid. 56) förråder en besynnerlig åsigt af historien, hwilken lärar oss att latinerna i westerländerna war allmänt skrift- och gudstjenst-språk, långt innan någon påswen hade moget att befälla öfwer folken, och att den blifwit det i följd af den ädlaste åsigt, den att förwårswa kunskap och bildning, tro sig oss med trygghet kunna försäkra. Att fortsätta wägen om "medeltidens mörka barbari, då menliga vinsten stumrade och all wetenskaplig forskning wäghört" (sid. 56) är besynnerligt. Om jag frågade Författaren till hwad grad de under medeltiden wärfande wetenskapsmän, till antal, sanningssöker, snille och värde stå efter den nyare tidens, blifwe han mig säkert swaret stödig; men erinra worde han sig, att en stor del af de så kallade upplåtter, af hwilka man på sednare tider dragit frugt, ju gjordes under detta "mörka barbari," då de första, fast ännu råa contourerne till Chemien uppdrogos och från hwilket Orgelverket, Compassen, Urwerken, Krutet, Boktryckerikonsten, Oljesårgsmållningen m. m. leda sitt upphof. Männe de äro funna utan forskning?

Författarens redogörelse för de puncter, i hwilka den latiniska och gamla litteraturen i allmänhet står efter den nya, föranleder mångfalliga anmärkningar. Besynnerhet tyckes han lägga den till last, att den ej meddelar så rikhaltiga geographiska notiser, som wi nu hafwa (sid. 30—36). Hwad de